

Havuzlanmış Yatay Kesit Veri ile Türkiye'deki Göçmen Kohortlarının İşgücü Piyasası Uyum Düzeyi ve Belirleyenleri*

Egemen Can Toker**

Ali Berker***

Öz

Bu çalışma, Türkiye'deki yurtdışı doğumlu erkeklerin işgücü piyasasına uyumunu analiz etmektedir. Göçmenlerin işgücü piyasasına uyumu, işgücüne katılım, istihdam ve ücret seviyeleri üzerinden değerlendirilmiştir. 2009-2021 yılları arasındaki TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi (HİA) mikro veri seti kullanılarak, yurtdışı doğumlu erkeklerin işgücü piyasası çıktıları incelenmiştir. Araştırma, göçmenlerin Türkiye doğumlu erkeklere kıyasla işgücü piyasası çıktıları açısından nasıl performans gösterdiğini belirlemek için çeşitli “kohortlar” arasında karşılaştırmalar yapmıştır. Eğitim seviyesi, yaş ve medeni durum gibi faktörlerin işgücü piyasası çıktıları üzerindeki etkileri de kontrol edilmiştir. Sonuçlar, 1980-89 yılları arasında Türkiye'ye gelen göçmenlerin işgücü piyasasında en başarılı grup olduğunu göstermektedir. Bu kohort hem işgücüne katılım hem de istihdam oranları ve bunlara ek olarak ücret seviyeleri açısından diğer göçmen gruplarını geride bırakmıştır. 2000-2011 arasında ve 2012 sonrası gelen göçmenler ise işgücü piyasasına daha düşük uyum seviyeleri göstermiştir. Bu bulgular, Türkiye'deki göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonunun zaman içinde değişen dinamiklerini ortaya koymaktadır.

JEL Kodları: J61, F22, J31

Anahtar Kelimeler: işgücü piyasası uyumu, ücret düzeyleri, havuzlanmış yatay kesit veri, yurtdışı doğumlular, kohort

* Bu çalışma Sorumlu Yazarın, ikinci yazarın danışmanlığında hazırladığı, “Evaluation of labour market integration of foreign-born population in Turkey: A cohort analysis” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, egemencan.toker@deu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3355-7481>

*** Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, berkera@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7587-7611>

Evaluation and determinants of the Labor Market Integration of Immigrant Cohorts in Türkiye Using Pooled Cross-Sectional Data

Abstract

This study examines the labor market integration of foreign-born males in Türkiye using data from the Turkish Household Labor Force Survey (HLFS) from 2009 to 2021. It assesses labor force participation, employment, and wage levels, comparing various immigrant cohorts to native-born males. Factors such as education, age, and marital status are controlled. Findings indicate that immigrants arriving between 1980 and 1989 achieved the highest labor market success, outperforming other immigrant groups in participation, employment rates, and wages. In contrast, those arriving between 2000 and 2011 and after 2012 showed lower adaptation levels. These results highlight the evolving dynamics of immigrant labor market integration in Türkiye over time.

JEL Codes: J61, F22, J31

Keywords: labor market integration, wage levels, pooled cross-sectional data, foreign-borns, cohort

1. Giriş

Göçmenlerin göç ettikleri ülkedeki (hedef ülke) uyumu, pek çok disiplinden yaklaşımı bir arada dikkate almayı gerektiren çok boyutlu bir konudur. İktisat perspektifinden bakıldığında, bu süreç, göçmenlerin hedef ülkedeki işgücü piyasasına uyum sağlamasına dayanır ve ekonomik asimilasyon olarak adlandırılır. Yurtdışında doğmuşların (foreign-borns) işgücü piyasasına uyumu, göçmenlerin bütüncül uyumu sürecinin merkezi unsurlarından birisidir ve diğer uyum boyutlarıyla birlikte önemli bir yer tutar. Bu bağlamda, yurtdışı doğumlu kişilerin hedef ülkedeki ekonomik durumu, uyumdaki başarılarını anlamak için kritik bir göstergedir.

Göçmenlerin (makale boyunca yurtdışında doğmuşlarla aynı anlamda kullanılacaktır) hedef ülkeye uyumunu kapsamlı bir şekilde anlamanın farklı disiplinlerden yaklaşımları bir arada değerlendirmeyi gerektirmesinin yanı sıra, salt işgücü piyasası uyumunu kavramak için de geniş bir perspektiften konuyu incelemek gerekir. Göçmen olmanın işgücü piyasası çıktıları üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu bilinmektedir (Chiswick, 1978; Borjas, 1985). Buna rağmen, işgücü piyasası uyumunu kavramayı amaçlayan çalışmalarda kullanılan yaygın yöntem yeni gelen göçmenlerin o ülkede doğmuş kişilerle (yerli nüfus ya da native-borns) ve/veya daha önceki göçmenlerle karşılaştırmalı olarak ücret farkını ne ölçüde kapattığını değerlendirmek üzerinedir (Chiswick, 1978; Borjas, 1985).

Bu çalışmada ise işgücü piyasası uyumunu bütüncül bir şekilde anlamak için yerli nüfus ile göçmenler arasındaki ücret düzeyi farkına ek olarak, göçmenliğin işgücüne katılım ve istihdam üzerindeki etkileri de değerlendirilecektir. Çok az sayıda çalışma, işgücü piyasası çıktılarının bahsettiğimiz çok boyutlu incelemesini yapmıştır ve geniş perspektifli bir işgücü piyasası uyum analizini gerçekleştirmiştir. Bu kapsamlı yaklaşımın yanı sıra bu makale, yurtdışı doğumlu nüfusun işgücü piyasasına uyumu üzerine literatüre yeni ampirik bir perspektif de sunacaktır. Bu tür çalışmalar genellikle ABD, Birleşik Krallık ve Almanya gibi gelişmiş ülkeler için yapılmaktadır, ancak bu çalışma, gelişmekte olan bir ülkeden yeni bulgular sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, bu makale, yurtdışı doğumlu erkeklerin Türk işgücü piyasasına başarıyla uyum sağlayıp sağlamadığını ve bunu sağlayan unsurların neler olabileceğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Son rakamlara göre, Türkiye nüfusunun yüzde 3'ü yurtdışı doğumludur (OECD, 2023). Ayrıca, dünya genelindeki Suriyeli mültecilerin yüzde altmışından fazlası Türkiye'de yaşamaktadır ve bu durum Türkiye'yi en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna getirmektedir (UNHCR, 2023). Göç İdaresi Başkanlığı'na göre yaklaşık 3 milyondan fazla Suriyeli mülteci, "Geçici Koruma Statüsü" altında Türkiye'de yaşamaktadır.¹ Öte yandan toplam 5 milyondan fazla yurtdışı doğumlu kişinin

¹ Detaylar için bkznz: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Türkiye’de yaşadığı da bilinmektedir (IOM, 2023). Bu istatistikler, göçün Türkiye için önemini açıkça göstermektedir. Sonuç olarak, yurtdışı doğumlu nüfusun işgücü piyasası uyumunun analiz edilmesi, Türkiye’deki göçmen uyumu sürecini değerlendirmek için çok önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada, yurtdışında doğmuş nüfusun işgücü piyasası uyum sürecini anlamak için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütülen Hanehalkı İşgücü Anketi’ni (HİA) kullanıyoruz. Bu anket, Türkiye’deki işgücü piyasası sorunlarını analiz etmek için mevcut en iyi veri setidir (Tunalı, 2023). Bu araştırmada, 2009’da yapılan değişiklik ile ankette yurtdışı doğumlu ve Türkiye doğumlu kişilerin ayrıştırılmaya başlanması nedeniyle çalışmamıza 2009 yılında toplanan HİA mikro veri setinden başlıyoruz. Bu çalışma, hali hazırda eşitsizliklerin yaygın olduğu bir ülke olan Türkiye’deki (Özyiğit ve Mazgit, 2021) yurtdışı doğumlu erkek nüfusunun işgücü piyasası performansını ve bu performansın belirleyenlerini HİA’ya dayanarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu analiz, Türkiye’ye gelen yurtdışı doğumlu erkeklere veri setinin sınırlılıkları çerçevesinde odaklanmaktadır.

Makalenin planı şu şekildedir: İlk bölümde, literatür taraması yer alacak ve hem ampirik literatürün gelişim yönüne hem de bu literatürde açığa çıkarılmış göçmenlerin ekonomik asimilasyonun mekanizmalarına değinilecektir. Daha sonra, Türkiye’ye yönelen uluslararası göçün tarihsel kısa bir özeti takip edecektir. Bunun ardından, metodolojimizin ve veri setimizin bağlamını açıklayıp yöntemimizi tartışacağız. Takip eden bölümde, Türkiye’de göçmenlerin işgücü piyasası uyum sürecini ortaya koyan betimsel analizi ve regresyon tahmin sonuçlarını inceleyeceğiz. Sonuç bölümünde ise bulgularımızın Türkiye’deki işgücü piyasasına uyum bağlamında değerlendireceğiz.

2. Literatür Taraması

Göçmenlerin işgücü piyasası asimilasyonunu analiz etmek için gelişim açısından birbirleriyle yakından ilişkili olan ve aynı zamanda birbirini reddetmeyen üç metodolojik yaklaşım vardır. Kesitsel veriler kullanarak ve hedef ülkede geçirilen süreyi dikkate alarak yurtdışı doğumlu nüfus için işgücü piyasası entegrasyonunu analiz eden çalışmaları birinci nesil çalışmalar olarak adlandırıyoruz. Bu çalışmalar göçmenlerin ekonomik asimilasyonuna dair anlık bir görünüm sağlarlar.

Birinci nesil çalışmalar Göçmen Asimilasyonu Hipotezi’ne (Immigrant Assimilation Hypothesis-IAH) dayanarak göç edilen ülkede geçirilen sürenin ekonomik asimilasyon üzerindeki etkisini ortaya koymuşlardır. Göçmen Asimilasyon Hipotezi (IAH) ile ilgili araştırmaların başlangıcından bu yana varış ülkesinde geçen süre, yurtdışı doğumluların varış ülkesindeki ekonomik uyumları açısından önemli bir rol oynamıştır. Bu amaçla çalışmalar temel olarak “göçten bu yana geçen yıl sayısı” değişkenine odaklanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, ilk çalışmalar IAH’yi göçten bu yana geçen

yıllar değişkeni ile analiz etmektedir. Chiswick (1978), ABD'deki göçmenler için bu etkiyi “Amerikanlaşma” olarak adlandırmıştır. Bu çalışmaya göre, yurtdışı doğumlu beyaz erkeklerin, beşerî sermaye vb. nitelikler açısından eşdeğer ABD doğumlulardan yüzde bir daha az kazandığı sonucuna varmıştır.

İşgücü piyasası çıktılarını önemli ölçüde etkileyen yerli nüfus ve göçmenler arasındaki beşerî sermaye kalitesindeki farklılıklar göçmenlerin ekonomik asimilasyonu için önemli bir unsurdur. Beşerî sermaye, eğitim, deneyim, mesleki eğitim, sertifikalar, dil yeterliliği vb. unsurlardan oluşur. Her ülke, sektör ve şirket belirli beceriler gerektirir ve/veya önceler ve tipik olarak vatandaşlarını ve çalışanlarını buna göre eğitir ve yetiştirir. Göçmenler ise bu özel becerilerden yoksun olabilir ve bu da işgücü arz koşullarını etkileyebilir. Eğitim, deneyim, mesleki geçmiş ve dil yeterliliği ücret farklılıklarını açıklayan önemli faktörlerdir (Bhattarai, 2017). Ancak bunların görece önemi farklılık göstermektedir (Spence, 1973; Mincer, 1974; Stiglitz, 1975). Hedef ülkede beceri kazanmak ve deneyim biriktirmek, işgücü piyasasına entegrasyon için çok önemlidir (Bacolod ve Rangel, 2017).

İş deneyimi, ücret belirleme ve işgücü piyasası entegrasyonu için çok önemlidir (Mincer, 1974). Hedef ülke deneyimi, ücretler üzerinde kaynak ülke deneyiminden daha büyük bir etkiye sahiptir (Chiswick, 1978). Gidilen ülkenin dilinde yeterlilik işgücü piyasası performansı için önemlidir (Rivera-Batiz, 1992). Dil becerilerine sahip göçmenler daha hızlı entegre olmakta ve daha yüksek ücretler kazanmaktadır (Dustmann, 1994).

Eğitim, üretkenliği artırıcı etkileri yansıtacak şekilde kazançlarla pozitif bir ilişkiye sahiptir (Mincer, 1974). Ancak yurtdışı doğumlular için eğitimin değeri, eğitimin nerede alındığına bağlıdır. Kaynak ülke eğitimi, hedef ülke eğitimine kıyasla genellikle daha düşük getiri sağlamaktadır (Friedberg, 2000). Hedef ülkede eğitim almış göçmenler daha yüksek ücretler kazanmakta ve işgücü piyasasına daha kolay entegre olmaktadır (Hou ve Lu, 2017). Bu durum mesleki eğitim için de geçerlidir; hedef ülkeden mesleki eğitim alan göçmenler daha iyi entegre olmaktadır (Burkert ve Seibert, 2007).

Beceri transfer edilebilirliği ise bir diğer kritik faktördür. Göç öncesi işgücü piyasası deneyimi ve okul eğitiminin, göç edilen ülke deneyimi ve eğitiminden daha az değerli olduğu güçlü bir şekilde vurgulanmıştır. Göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonu, becerilerin hedef ülkeye aktarılabilirliğine ve bunların işgücü piyasasındaki değerine bağlıdır (Borjas, 2016). Göç öncesi edinilmiş becerilerin hedef ülkeye daha fazla aktarılabilir olması daha iyi işgücü piyasası çıktılarına yol açmaktadır (Chiswick ve Miller, 2012). Beceri aktarımında eksiklikler olduğunda, uyum yavaşlar (Aldashev, Gernandt ve Thomsen, 2012). Yurtdışı doğumluların işgücü piyasası çıktılarını iyileştirmek için beşerî sermaye yatırımı yapmak gerekir (Borjas, 2019).

Göç sonrası hedef ülkeye ve firmaya özgü beşerî sermaye edinimi, ücret artışı ve işgücü piyasası uyumu için hayati önem taşımaktadır (Beenstock, Chiswick ve Paltiel,

2010). Varış yerine özgü becerilere yatırım yapan göçmenler daha hızlı ücret artışı ve ekonomik asimilasyon yaşarlar (Chiswick, 1978). Ayrıca, başlangıçtaki işgücü piyasası sonuçları ile daha sonraki entegrasyon arasında ters bir ilişki gözlemlenebilmektedir. Giriş kazançları yüksek olan göçmenler, yeni becerilere daha az yatırım yapma eğilimindedir ve bu da ücret artışlarını yavaşlatır (Chiswick ve Miller, 2011).

Aşırı eğitim veya yetersiz nitelik gibi beceri uyumsuzlukları, göçmenler için başarısız işgücü piyasası entegrasyonunun nedenlerindendir (Borjas, 2016). Bu uyumsuzluklar göçmenler arasında işsizliğe ve eksik istihdama yol açarak işgücü piyasasına entegre olma becerilerini etkileyebilir (Chiswick ve Miller, 2010; McGuinness ve Sloane, 2011).

Bir çalışanın yaşam döngüsü boyunca ücret değişimini tanımlayan yaş-kazanç profili, kazançların ilk yıllarda arttığını, orta yaşta zirveye ulaştığını ve sonrasında azaldığını göstermektedir (Murphy ve Welch, 1990). Bu profil ekonomik asimilasyonu değerlendirmek için kullanılabilir (Chiswick, 1978). Genç göçmenler daha kolay entegre olurken, yaşlı göçmenler daha yavaş beceri kazanımı nedeniyle zorluklarla karşılaşmaktadır (Villareal ve Tamborini, 2018). Varış yaşı da işgücü piyasası çıktılarına etkilemekte, genç göçmenler daha iyi kazanç beklentilerine sahip olmaktadır (Schaafsma ve Sweetman, 2001).

Chiswick (1978), göç sonrası deneyim biriktirme ve beceri edinmenin ücret farkını daraltmaya yardımcı olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, ülkede geçirilen süre ile ülkenin dilini öğrenme arasında varsayılabilir ilişkinin de bu beceri edinme sürecine dahil olduğunu vurgulamıştır. Göçmenlerin kazançlarının yerli nüfusun kazançlarını aştığı nokta olan devralma noktasını ABD için yaklaşık 10-15 yıl olarak hesaplamıştır. Son olarak, bu çalışma Amerikanlaşma ile kazanç farkının azalması arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Benzer bir çalışmada Toker ve Berker (2024) Türkiye'deki devralma noktasını hesaplamış ve 20-25 yıl arasında bulmuştur.

Göçmenlerin ekonomik asimilasyonunda varış ülkesinde geçirilen sürenin önemi diğer birinci nesil çalışmalarında da incelenmiştir. Almanya için Beyer (2019), İtalya için Accetturo ve Infante (2010) ve ABD için Abdulla (2020) varış ülkesinde geçirilen sürenin işgücü piyasasına entegrasyon üzerinde küçük bir etkisi olduğunu bulmuştur. Schumacher (2011) ABD'deki göçmen hemşireler için benzer bir ilişki tahmin etmiştir.

Öte yandan, bu ilişkiye dair bazı tartışmalı kanıtlar da mevcuttur. Gathmann ve Keller (2018) varış ülkesinde geçirilen süre ile Göçmen Asimilasyonu Hipotezinin gerçekleşmediğine dair sonuçlar sunmaktadır. Buna ek olarak, Takenaka vd. (2016) Japonya'da ikamet edilen süre ile yurtdışı doğumluların kazançları arasında hafif negatif bir ilişki bulmuştur.

İkinci nesil çalışmalar, yurtdışı doğumlu kişilerin başarısını anlamak için havuzlanmış kesitsel verileri (Pooled Cross-Sectional Model-PCM veya sentetik panel verileri) kullanmaktadır. Bu çalışmalar, tahmin yönteminin yanlılığı konusunda

doğrudan birinci nesli eleştirmektedir. Borjas (1985) ekonomik asimilasyona ilişkin yatay kesit tahminlerinin doğruluğunu sorgulamış ve iki ana nedenden dolayı hatalı olduğunu belirtmiştir. Öncelikle, kesitsel çalışmalar önceki yıllardaki başarısız göçmenleri izleyememektedir çünkü bu göçmenler kaynak ülkeye geri göç etmektedir. Aksine, bu yöntem yakın zamanda gelen yurtdışında doğmuş kişileri gelecekteki potansiyel başarısız göçmenlerle birlikte analiz etmektedir. Bu örnekleme sorunu, daha önceki göçmenlerin ortalama olarak son dönemdekilerden daha başarılı görünmesine neden olabilir. İkinci olarak, bu tahmin örtük olarak göçmenlerin genel beşerî sermaye kalitesinin zaman içinde değişmediğini ve dönem etkisinin yani ülkeye göç edilen dönemdeki makro ekonomik şartların aynı olduğunu varsaymaktadır. Bu varsayımlar başarısız olduğunda, tahmin, değişen göçmen kalitesinin yönünü ya da ekonomik koşullardaki değişimi takip ederek yukarı veya aşağı doğru yanlı hale gelir. Kesitsel yaklaşımın bu koşulları, göçmen asimilasyon analizlerinin doğruluğunu zedelemektedir.

Yukarıda beşerî sermayeye yapılan güçlü vurguya ek olarak, bu çalışmalar yurtdışı doğumlu bireylerin hedef ülkenin işgücü piyasasına entegrasyonu için gerekli olan diğer faktörleri de vurgulamıştır (Livingston ve Kahn, 2002; Gathmann ve Keller, 2018). İşgücü talebi, işgücü arzına ve bunun göçmenlerin ekonomik asimilasyonu ile ilişkisine kıyasla daha az çalışılmış olsa da önemli bir faktördür (Ross ve Zimmermann, 1993). İşgücü talebinin temel unsurları arasında hedef ülkenin makroekonomik koşulları ve sektörel yapısı yer almaktadır.

İşgücü talebi, dönem etkisi olarak da bilinen hedef ülkenin makroekonomik koşullarından etkilenmektedir (McKenzie, Theoharides ve Yang, 2014). Yurtdışı doğumlu bireylerin işgücü piyasasına uyumunu değerlendirmek, bu koşulların göçmenlerin ve yerli nüfusun görece ücretlerini zaman içinde nasıl etkilediğini anlamayı gerektirir (Borjas, 2014). Şaşırtıcı bir şekilde, literatürde bu konuya daha az ilgi gösterilmiştir (McDonald ve Worswick, 1999a). Daha önceki çalışmalarda genellikle makroekonomik koşulların sabit olduğu veya yurtdışı doğumluların ve yerli nüfusun kazançları üzerinde farklı bir etkisi olmadığı varsayılmıştır.

İşgücü piyasası entegrasyonu durgunluk dönemlerinde yavaşlama ve ekonomik genişleme dönemlerinde hızlanma eğilimindedir (McDonald ve Worswick, 1999a; 1999b). Yüksek işsizlik dönemlerinde gelen göçmenler, işgücü piyasası sonuçları üzerinde uzun vadeli olumsuz etkilerle karşılaşabilirler. Dolayısıyla, hedef ülkedeki işgücü talebi durumu göçmenlerin ekonomik asimilasyonunu önemli ölçüde etkilemektedir.

Hedef ülkenin sektörel yapısı da işgücü talebini şekillendirmektedir (Elrick ve Lewandowska, 2008). Kayıt dışı sektörün büyüklüğü işgücü talebinin belirlenmesinde çok önemlidir (Lucas, 2015). Bu unsurlar, birincil sektörün yüksek ücretli işler, istikrar ve yüksek vasıf talebi ile karakterize edildiği, ikincil sektörün ise düşük ücretli işler, vasıfsız işgücü ve iş güvensizliği içerdiği ikili sektör modelinin bir parçasıdır (Gollin, 2014). İkili sektör teorisine göre, göçmenler genellikle yerli işçilerin kaçındığı ikincil

sektördeki işleri alırlar. Sonuç olarak, yerli çalışanlarla daha az doğrudan rekabet ederler (Heinz ve Ward-Warmedinger, 2006). Göçmenler için işgücü talebi, kayıt dışı sektörün büyüklüğü ve kapsamı tarafından şekillendirilmektedir.

İşgücü arzı ve talebi, işgücü piyasasındaki eşleşme veya uyumsuzluk süreçleriyle yakından bağlantılıdır. İşgücü arz ve talebinin etkin bir şekilde eşleştirilmesi, işgücü piyasası entegrasyonu için çok önemlidir (Borjas, 2016). Sosyo-ekonomik özellikleri hedef ülkenin beklentilerini karşılayan göçmenlerin emek ve beşerî sermayelerini kullanma şansı daha yüksektir (Bodvarsson ve Van den Berg, 2013).

Borjas (1985), PCM ile ücret kazançları asimilasyonunu araştırmak için iki farklı nüfus sayımı verisi kullanmıştır. Bu yaklaşımda göçmenlerin ücretleri kohort adı verilen gruplar halinde tahmin edilmektedir. Bu metodoloji, aynı göçmen kohortlarının iki farklı yıl içinde karşılaştırılmasına olanak tanımaktadır. İki farklı nüfus sayımı özdeş olmayan göçmenleri örneklemiş olsa bile, kohortların özelliği genel olarak aynıdır. Ayrıca bu yaklaşım, farklı nüfus sayımlarından elde edilen ve hedef ülke yaşam döngüsünün aynı noktasında olan farklı kohortları karşılaştırma şansı vermektedir. Bu tahmin yöntemi, geri dönen göçmenler nedeniyle ortaya çıkan yanlışlıkların ve sabit beşerî sermaye kalitesine ilişkin örtük varsayımın bir ölçüde üstesinden gelmiştir.

İkinci nesil araştırmaların önemli bulgularından biri, birinci nesil çalışmalarda göçmenlerin görece ücret artışının olduğundan fazla tahmin edilmesidir (Borjas, 1985; Aydemir ve Skuterud, 2005; Antecol, Kuhn ve Trejo, 2006). Birinci neslin bu tahmin yanlışlığı aynı zamanda kesitsel örneklemenin yanlışlığıyla da ilgilidir. Geri dönüş göçü ve zaman içinde genel beşerî sermaye kalitesindeki değişim, daha önceki göçmenler için göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyon başarısını abartmış olabilir.

Bu çalışmaların ikinci ana sonucu, göçmenler için işgücü piyasası sonuçlarının görece büyümesindeki yavaşlamadır (Borjas, 1995; Borjas, 2015; Aydemir ve Skuterud, 2005; Green ve Worswick, 2012). Bu da yeni göçmenlerin kendi işgücü piyasası çıktılarına daha önceki göçmenler kadar hızlı büyümeyi başaramadıkları anlamına gelmektedir. Öte yandan, yavaşlamaya ilişkin bazı karşıt bulgular da mevcuttur. ABD'de ikamet eden Meksikalı ve Orta Amerikalı göçmenler diğer göçmen gruplarına göre, işgücü piyasası çıktılarının büyümesinde hala iyileşme gösteriyor gibi görünmektedir (Rudledge ve Peri, 2020). Bu gibi kaynak ülke bazında farklılaşmaların sebeplerinden birisi etnik yerleşim bölgeleridir. Bir ya da benzer kültüre sahip birkaç kaynak ülkeden göçmenlerin birlikte yaşadığı bölgelerin varlığı —etnik yerleşim bölgeleri ya da etnik anklav (enclave)— işgücü piyasasına entegrasyonu konusunda hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileri olabilen bir unsurdur. Anklavlar içindeki sosyal ağlar yeni gelenlere destek sağlarken, aynı zamanda ekonomik fırsatları sınırlandırabilir ve hedef ülkeye özgü becerilerin edinilmesini yavaşlatabilir (Xie ve Gough, 2011). Göçmenlerin yerleştiği bölgelerin özellikleri ve yerel işgücü piyasası yapısı, başarılı bir işgücü piyasası eşleşmesi için çok önemlidir (Reitz, 2001). Sosyal ağlar ve etnik yerleşim bölgeleri bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır (Borjas, 2000; Beaman, 2012). Bir

diğer unsursa kaynak ülkeye bağlı olarak etnik anklavın hedef ülkede yoğunlaştığı bölgedir. Yerleşim bölgesi ekonomik asimilasyonun hızını etkiler; kırsal bölgelerdeki göçmenler genellikle kentsel bölgelerdekilere göre daha yavaş entegre olurlar (Chiswick, 1978). Tersine, kanıtlar işgücü talebinin yüksek olduğu bölgelerde yaşamının, talep fazlalığı nedeniyle işgücü piyasasına entegrasyonu kolaylaştırabileceğini göstermektedir (Zahl-Thanem ve Haugen, 2019).

İkinci nesil çalışmaların sonuçları, boylamsal veri (panel veri) kullanan üçüncü nesil çalışmaların elde ettiği bulgularla sorgulanmaya başlanmıştır. Üçüncü nesil çalışmaların temel itirazı, ikinci nesil çalışmaların kohort etkisini kontrol etmesine rağmen yeniden göç, ölüm veya örnekleme sorunları nedeniyle aynı göçmenleri karşılaştırmamasıdır (Chiswick, Lee ve Miller, 2005a). Ayrıca, ikinci nesil kohortları tanımlamak için göç yılını kullanmaktadır, ancak göçmenler bazen aynı ülkeye birden fazla kez göç etmektedir (Beenstock, Chiswick ve Paltiel, 2010). Bu sorunların bir sonucu olarak, ikinci nesil çalışmalar Göçmen Asimilasyon Hipotezini yukarı doğru yanlı tahmin edebilir.

Üçüncü nesil çalışmalar ise uzamsal veri setleri kullanarak yani aynı göçmenleri takip ederek test etmişlerdir. Bu sayede, ikinci nesil çalışmaların yeniden göç gibi örnekleme problemlerini aşmayı hedeflemektedir. Üçüncü nesille ilgili ampirik bulguların çoğu ikinci nesil çalışmaların da IAH'yi aşırı tahmin ettiği projeksiyonuyla uyumludur. Boylamsal veri analizleri ekonomik asimilasyon etkisinin zayıfladığını ve bazen de ortadan kalktığını ortaya koymuştur (Hu, 2000; Duleep ve Dowhan, 2002; Hum ve Simpson, 2004; Fertig ve Schurer, 2007; Beenstock, Chiswick ve Paltiel, 2010). Bu sonuçlar doğrultusunda, kesitsel ve havuzlanmış kesitsel metodolojiler Göçmen Asimilasyonu Hipotezi ile iş birliği yapıyor yani göçmenlerin uyum düzeyini olduğundan yüksek tahmin ediyor olabilir (Lubotsky, 2011).

Öte yandan, boylamsal metodolojilerin de zayıf yönleri bulunmaktadır. İlk olarak, panel veri setleri azdır ve panel veri toplamak çok maliyetlidir. Genellikle kısa bir süre için toplanır ve örneklem yıpranması kritik bir veri sorunudur (Beenstock, Chiswick ve Paltiel, 2010). Buna ek olarak, boylamsal analiz sadece beşerî sermaye etkilerini gözlemleyebilir ve dönem etkileri yoktur (Chiswick, Lee ve Miller, 2005b). Bunlar IAH'nin reddinin ortaya çıkmasına neden olabilir.

Yukarıda bahsedilen ampirik yaklaşımlardan bağımsız olarak göç politikaları göçmenlerin ekonomik asimilasyonunu bütün açılardan önemli ölçüde etkileyen bir unsurdur. Göçmenlerin hedef ülkeye kabulünü düzenleyen seçme politikaları, göç edenlerin özelliklerini ve beşerî sermaye kalitesini etkilemekte ve onlara yönelik yerel algıları şekillendirmektedir (Zimmermann, Bauer ve Lofstrom, 2000). Göç sonrası politikalar ise işgücü piyasası uyumunu teşvik edebilir ya da caydırabilir (Meyers, 2000). Hem seçme politikaları hem de göç sonrası politikalar, ülkeler arasında büyük farklılıklar gösteren ekonomik asimilasyon sürecini etkilemektedir (Bauer ve Zimmermann, 2000).

Yetkililer seçme politikalarını, tipik olarak sorunsuz bir şekilde entegre olması muhtemel olan belirli grupları destekleyecek şekilde tasarlayabilir. Başarılı seçme politikaları ekonomik asimilasyonu güçlendirir (Green ve Green, 1999). Örneğin, ABD göçmenlik yasaları halihazırda ülkede ikamet eden aile üyelerine sahip başvuru sahiplerine öncelik verirken, Kanada'nın puan sistemi işgücü piyasası taleplerini karşılayan ve kolayca entegre olması beklenen bireyleri seçmektedir (Aydemir ve Skuterud, 2005).

Göçmenlerin kökeni işgücü piyasası uyumunda bir diğer kritik faktördür. Seçim politikaları belirli etnik kökenleri tercih ederek işgücü piyasasına entegrasyonu etkileyebilir (Borjas, 1987; Aydemir ve Skuterud, 2005). Geleneksel olmayan kaynak ülkelerden gelen göçmenler genellikle daha düşük giriş ücretlerinin yanı sıra işgücü piyasası sonuçlarında da daha yavaş büyüme ile karşı karşıya kalmaktadır (Aydemir ve Skuterud, 2005). Örneğin Türkiye, 1934 İskân Kanunu ve 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki coğrafi sınırlamalarda görüldüğü üzere, tarihsel olarak etnik ve dilsel olarak benzer göçmenleri tercih etmiştir. Türkiye genellikle temel Türkçe bilgisine sahip göçmenleri seçmiştir.

Bu politika farklılıkları, farklı göç motifleri ve beceri transfer edilebilirlik oranları ile sonuçlanmaktadır. İşgücü piyasası taleplerini karşılamaya odaklanan politikalar tipik olarak daha iyi ekonomik performansa ve daha hızlı entegrasyona yol açmaktadır. Ekonomik nedenlerle göç eden göçmenlerin hareketlerini planlamaları ve transfer edilebilir ve ülkeye özgü insan sermayesine önceden yatırım yapmaları muhtemeldir. Buna karşılık, insani nedenlerle gelen göçmenler, daha az aktarılabilir beceriye sahip olabilir ve farklı güdüler nedeniyle daha yavaş işgücü piyasası uyumu gösterebilir (Chiswick ve Miller, 2007).

İşgücü piyasasına entegrasyon, göç sonrası politikalardan da etkilenmektedir. Dil kurslarına ve mesleki eğitime kolay erişim sağlayan politikalar işgücü piyasası uyumunu artırabilir. Göçmenlerin işgücü piyasası sonuçlarını iyileştirmek için dil akıcılığının yanı sıra hedef ülkeye ve firmaya özgü beşerî sermaye yatırımı yapması esastır. Bütün bunların -örneğin, dil yeterliliği, göç edilen ülkede kalınan süre uzadıkça artması beklenir.

Vatandaşlık ve vatandaşlığa kabul politikaları Avrupa'da giderek daha önemli hale gelmiş ve işgücü piyasası uyumunu önemli ölçüde etkilemiştir (Mühleisen vd., 2012). Vatandaşlık verilmesi veya vatandaşlığa kabul ekonomik asimilasyon için teşvik edici olabilir (Aldashev, Gernandt ve Thomsen, 2012). Göçmen seçme ve sonrasındaki politikalar işgücü piyasası entegrasyonunu kolaylaştırabilir (Chiswick, 1978; Borjas, 1985; Beenstock, Chiswick ve Paltiel, 2010; Aldashev, Gernandt ve Thomsen, 2012).

Bu çalışma yukarıda gruplara ayrılarak özetlenen ampirik literatür bağlamında ikinci gruptaki çalışmalara benzer biçimde göçmenleri Türkiye'ye giriş yılına göre gruplara ayırarak işgücü piyasasına uyumunu analiz edecektir. Bu çalışma yukarıda

bahsi geçen ve uyum düzeyini etkileyen unsurlara da yer vererek göç literatürüne katkı sunacaktır.

3. Türkiye'ye Yönelik Dış Göçün Kısa Tarihi

Türkiye tarihsel olarak göçlere aşina bir coğrafya olmasına rağmen (İçduygu ve Aksel, 2013) modern Türkiye'nin göç kabul politikası tamamen etnik akrabalık (İçduygu ve Kirişçi, 2009) ve dindaşlık (Kirişçi, 1995; 2000) perspektifine dayanmaktaydı. Türkiye'nin çok uzun süre göç hakkında yasal düzenlemeler açısından zayıf bir ülke olduğu söylenebilir. 1934 tarihli İskân Kanunu², iskânlı ve serbest göçmenler olmak üzere iki farklı göçmen tipi tanımlamıştır. İskân edilen göçmenler, özel kanunlarla veya uluslararası anlaşmalarla yurt dışından getirilmiş ve bu Kanun hükümlerine göre taşınmaz mal verilerek ve orada yaşamak mecburiyetiyle iskân edilmişlerdir. Serbest göçmenler ise yerleşmek üzere tek başına veya toplu olarak Türkiye'ye gelenlerdir. İskân edilmelerini talep etmemek şartıyla Hükümetçe ülkeye kabul edilirlerdi. Bu göçmenler mülkiyet hakkından yararlanamazlardı. Bu kanunun etnik akrabalık ve dindaşlık perspektifi gayet açıktır. Ayrıca, bir diğer bağlayıcı metin olan 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi ve Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol de Türkiye'nin Avrupa kökenli olmayan göçmenlere karşı coğrafi sınırlama çekincesine sahipti. Bu nedenlerle sadece işgücü piyasası uyumu süreci değil toplumsal uyumun diğer yönleri ve bunun politika bileşenleri de göz ardı edilmekteydi.

1980 öncesi göçmen kaynağı ülkeler Yugoslavya, Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya'dır (McCarthy, 1983; Kirişçi, 2000; Öksüz ve Köksal, 2004; İçduygu ve Sert, 2015; Özgür-Baklacioğlu, 2015). Ancak bu dönem için gelen göçmenlerin sayısı hakkında bir kesinlik yoktur. 1980'lere kadar Türkiye'ye yönelen göçler için ikili anlaşmalara dayanan yapısının da etkisiyle daha çok yukarıda bahsi geçen ülkelere Osmanlı tarafından yerleştirilmiş Türklerin geri dönüş sürecidir. Tekeli ve İlkin (2003:448) bu sürece anavatana dönüş şeklinde niteleyerek, Anadolu'nun Balkanlaşması adını vermiştir. Kısacası, 1980 öncesi dönemin göç politikası büyük ölçüde ulus inşası süreci tarafından şekillendirilmiş ve göçmen seçimi de bu perspektife uygun olmuştur.

Türkiye için bir diğer önemli olay, Bulgar hükümetinin baskıcı asimilasyon politikaları nedeniyle oluşan 1989 yılındaki mülteci akınıdır. Bu akındaki göçmen sayısı tartışmalı olup, tahminler 53 bin ile 350 bin arasında değişmektedir (Kirişçi 1995; Parla, 2003; 2006; Beltan, 2006). Türk hükümeti, 1934 İskân Kanunu çerçevesinde vatandaşlık verilmesi, askerlikten muafiyet ve konut için ucuz kredi sağlanması da dahil olmak üzere entegrasyon politikaları uyguladı (Özgür-Baklacioğlu, 2006, s. 321; Kirişçi ve Karaca,

² Resmî Gazete, 21.06.1934. Sayı: 2733. Sayfa, 1. Kanun Numarası: 2510
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> Erişim Tarihi:04.09.2024

2015). Ayrıca mültecilerin arabaları ve kişisel eşyaları için gümrük vergisinden muaf tutuldu (Çetin, 2009). Bu çabalar, ağırlıklı olarak etnik olarak Türk veya Pomak ve dini olarak Müslüman olan mültecilerin entegrasyonunu kolaylaştırmayı amaçlıyordu. Yaklaşık 100 bin mülteci daha sonra Bulgaristan'a geri döndü (Poultan, 1993). 1989 yılı sonuna kadar Türk hükümeti 245 binden fazla mülteciye Türk vatandaşlığı verdi (Şimşir, 1986). Genel olarak, Türkiye'nin politikaları ve akrabalık perspektifi, Bulgar mültecilerin başarılı bir şekilde entegrasyonuna katkıda bulunmuştur.

1990'lar ve sonrasında gelen göçmenler büyük ölçüde geleneksel olmayan köken ülkelerinden gelen ve işçi göçmenlerden oluşmaktadır (İçduygu, 2014). Bu durum, Türkiye'nin tarihi göç perspektifi olan etnik ve dini yakınlık perspektifi ile kısmen çelişmektedir. Süre gelen bu farklılaşma Türkiye'yi yeni bir politika seti üretmeye itmemiş görünse de en azından göç konusunda başvurulabilecek bir idari otorite 2013 yılında 28615 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” ile kurulmuştur. Tarihi perspektif ile mevcut durum arasındaki bu çelişki, Türkiye için göçmenlerin işgücü piyasasına uyumunun analiz edilmesini daha da önemli kılmaktadır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra düzensiz göçmenler genellikle iki farklı ana kaynaktan gelmiştir. Bunlardan biri Moldova ve Romanya gibi Doğu Avrupa ülkeleridir. Diğerleri ise Orta Doğu (Irak, İran ve Suriye), Asya (Afganistan, Pakistan ve Bangladeş) ve Afrika (Somali ve Kongo) ülkeleridir (İçduygu, 2003). Doğu Avrupalı göçmenler genellikle iş aramak için Türkiye'ye gelirken, diğerleri genellikle Türkiye'yi bir transit ülke olarak görmüştür. Eski Sovyet Cumhuriyetleri arasında yer alan Türki Cumhuriyetler, dağılma sonrasında Türkiye için bir başka göç kaynağı olmuştur. Tüm ekonomik ve sosyal düzeni yeniden kuran bir ülkede yaşayan bu insanlar, ekonomik olanaklardan yararlanmak için Türkiye'ye göçe yönelmiş ve ekonomik sorunlardan kurtulmayı hedeflemişlerdir (İçduygu ve Aksel, 2012, s.12). Öte yandan, SSCB'nin dağılmasından sonra Orta Asya'daki eski Sovyet cumhuriyetlerinden gelen Türkler, düzenli göçmen olarak geniş imkânlarla sahip oldukları için düzensiz göçmen olarak göç etmemektedirler (İçduygu ve Aksel, 2012). Genellikle belgeleri olan düzenli göçmenler olarak kabul edilmişlerdir.

2000-2010 yılları arasında Irak, Pakistan, Afganistan ve diğer benzer ülkelerden gelen düzensiz göçmenler Türkiye'ye giriş yapmıştır. Ancak, muhtemelen transit göçmenler olmakla birlikte, bu göçmenler Türkiye'de işgücü piyasasına mutlaka dahil olmuşlardır. Tekrar göç etmeyi amaçlamaktadırlar ve Türkiye'nin işgücü piyasasında geçicidirler (İçduygu ve Biehl, 2012). Aynı tarih aralığı için düzensiz işgücü göçmenleri genellikle Moldova, Gürcistan, Romanya ve benzeri ülkelerden gelmektedir.

Tablo 1, 2014-2020 dönemi için menşe ülkelere göre düzensiz göçmen sayılarını göstermektedir. Afganistan ve Suriye bu dönem için düzensiz göçmenlerin başlıca menşe ülkeleridir. Toplam düzensiz göçmenlerin yarısından fazlasını oluşturmaktadırlar. Ayrıca, Pakistan ve Irak diğer önemli kaynak ülkelerdir. Görüleceği

üzere, eski doğu blok ülkeleri olarak anabileceğimiz Moldova, Romanya, Gürcistan vb. ülkelerin toplam düzensiz göç içerisindeki ağırlığı son yıllarda azalmış görünüyor.

Son olarak, 2011 baharında Suriye'de iç çatışma başladıktan sonra sınırı geçen ilk Suriyeli grup sadece 252 kişiydi (Erdoğan, 2015), ancak bu büyük mülteci akınının işaret fişeğiydi. Türkiye 2015'in başlarında en çok mülteci barındıran ülke haline geldi. O dönemde 1,5 milyondan fazla Suriyeli geçici koruma statüsü altında Türkiye'de yaşamaktaydı. Geçici koruma altındaki Suriyeliler 2018 yılında 3,6 milyondan fazla kişiyle zirveye ulaştı.

Tablo 1. Düzensiz Göçmenler, 2014-2020

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Toplam
Irak	1728	7247	30.947	18.488	17.629	12.097	3836	91.972
Afganistan	12.248	35.921	31.360	45.259	100.841	201.437	50.161	477.227
Pakistan	2350	3792	19.317	30.337	50.438	71.645	13.487	191.366
Suriye	24.984	73.422	69.755	50.217	34.053	55.236	17.562	325.229
Moldova	101	261	256	308	269	204	126	1525
Filistin	508	615	365	832	10.545	12.210	2059	27.134
Myanmar	6425	5464	1169	374	378	296	104	14.210
Gürcistan	1519	2857	2679	2954	3153	2171	1070	16.403
İran	626	1978	1817	2707	4066	8753	3562	23.509
Diğerleri	8158	14.928	16.801	24.276	46.631	90.613	30.335	231.742
Toplam	58.647	146.485	174.466	175.752	268.003	454.662	122.302	1.400.317

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti, İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı.
<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>

Türkiye, Suriyeli mültecilerin geçici olduğunu varsaymıştır. Bu noktadan hareketle Türkiye başlangıçta “misafir” tanımına dayalı bir politika oluşturdu, ancak Türk hükümeti aynı zamanda geri göndermeme ilkesine de bağlı kaldı. Türkiye hükümeti “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nü (GİGM)” kurdu. Bu kuruluşla birlikte Türkiye Hükümeti göç için kurumsal bir yaklaşım oluşturmayı hedeflemiştir. Bu müdürlük geçici koruma statüsünü tanımlamıştır. Geçici koruma altındaki kişiler için kayıtlı istihdam, Ocak 2016’da çıkarılan “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” ile düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile Suriyeliler yerel işletmeler tarafından yasal yollarla istihdam edilebilecektir. Bu açıdan bakıldığında bu düzenleme Suriyeli mültecilerin işgücü piyasasına entegrasyonu için bir fırsat olabilir.

İçduygu ve Diker (2017)’e göre, kayıt dışı iş piyasası hem Suriyelileri hem de işverenleri cezbetmeye devam etmektedir. Güncel GİGM rakamlarına göre, Türkiye’de çalışma çağındaki nüfus içinde 2 milyondan fazla Suriye kökenli bulunmaktadır. Bu sayı, Türkiye’deki tüm Suriye kökenli mültecilerin yüzde 50’sinden fazlasına tekabül

etmektedir. Türk makamları 2016 yılı sonuna kadar bu 2 milyon kişiden sadece 65 binine çalışma izni vermiştir (İçduygu ve Diker, 2017). Ne yazık ki, Türkiye Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bu veri setini açıklamadığı için çalışma izni rakamları 2019 yılına kadar mevcuttur. Suriyeli mültecilere verilen toplam çalışma izni 2019 yılı sonunda 140 binden fazladır.

4. Veri ve Metodoloji

Çalışmada TÜİK'in Hanehalkı İşgücü Araştırması'nın (HİA) mikro veri setlerini kullanıyoruz. HİA'nın temel amacı, Türkiye'deki işgücünün yapısını ve Türkiye'nin işgücü piyasasındaki sorunları ortaya çıkarmaya yardımcı olmaktır. Bu bağlamda TÜİK tarafından yayınlanan en eski ve işgücü piyasası için en kapsamlı veri setidir.

HİA'da 2009 yılındaki revizyon sırasında bu çalışma için önemli olan bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu revizyon ile anketin katılımcılarına iki cevap seçeneği olan —Türkiye'de ve Yurtdışında olacak şekilde— “Nerede doğdunuz?” sorusu sorulmaya başlanmış ve böylece “Türkiye doğumlular” ve “yurtdışı doğumlular” ayrımı da bu anketin konusu haline gelmiştir. 2014 yılında bir revizyon daha geçiren HİA'nın bu revizyonunun etkilerini veri setinin sınırlılıklarını açıklarken değineceğiz.

Bu çalışma, Türkiye ve yurtdışı doğumlu erkeklerin işgücü piyasası sonuçlarını karşılaştırmak ve işgücü piyasasına uyumunu değerlendirmek için 2009'dan 2021'e kadar olan HİA verilerini havuzlanmış yatay kesit veri setleri halinde kullanmaktadır. Bu bölümde, öncelikle değişkenlerimizi ve bunların sınırlılıklarını, sonrasında betimsel istatistikleri ve en sonunda metodolojik yaklaşımımızı açıklayacağız.

4.1. Veri Seti

İşgücü piyasası çıktılarını temsil eden üç bağımlı değişken kullanıyoruz. Bunlar, işgücüne katılım durumu, istihdam durumu ve logaritmik ölçekte reel aylık ücretler olup bu değişkenler ekonomik uyumu bütüncül bir şekilde anlamamıza olanak tanıyacaktır. Tablo 2'de tüm değişkenlerimizin tanımı verilmiştir. Üç bağımlı değişken de HİA'da hanehalkı üyelerinin yanıtlarından türetilmiştir. Bu üç değişken, uyumu üç adımda kavramamıza yardımcı olabilir. İlk olarak, işgücüne katılım, işgücü piyasası entegrasyonunun ilk adımıdır (Bellemare, 2007). İşgücüne katılmayan bir göçmenin ekonomik uyum sürecinin başlayamayacağı açıktır (Gorodzeisky ve Semyonov, 2017). İstihdam ekonomik uyumun bir sonraki adımıdır çünkü yerel işgücü piyasası deneyimi sahibi olmanın ve işgücü piyasası yapısındaki farklılıkları fark etmenin tek yolu budur (Husted vd., 2001). Son olarak, yerli nüfus ve yurtdışı doğumlular arasındaki ücret eşitliği, işgücü piyasası uyumunun nihai göstergesidir.

Tablo 2. Değişkenler ve Tanımları

Değişkenler			Tanımları
Bağımlı Değişkenler			
İşgücüne Katılım (LFP)	Durumu	Eğer katılımcı işgücüne katılım gösteriyorsa 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
İstihdam Durumu (Emp)		Eğer katılımcı istihdam edilmişse 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
Aylık Reel Ücret (Logaritmik) (LnW)		Aylık ücret bilgisinin TÜFE ile düzeltilip doğal logaritmik ölçekte ifade edilmiş halidir.	
Kritik Bağımsız Değişkenler			
Kohort Kukla Değişkenleri			
K ₁₉₇₀		Eğer katılımcı 1979 ve öncesinde Türkiye'ye gelmişse 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
K ₁₉₈₀		Eğer katılımcı 1980-1989 arasında Türkiye'ye gelmişse 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
K ₁₉₉₀		Eğer katılımcı 1990-1999 arasında Türkiye'ye gelmişse 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
K ₂₀₀₀		Eğer katılımcı 2000-2011 arasında Türkiye'ye gelmişse 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
K ₂₀₁₂ (Referans Grup)		Eğer katılımcı 2012 ve sonrasında Türkiye'ye gelmişse 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
Kontrol Değişkenleri			
Yaş		Tamamlanan son yaş	
Eğitim Kukla Değişkenleri			
Bir okul bitirmedi (Referans Grup)		Eğer katılımcı herhangi bir okuldaki mezun değilse 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
İlkokul Mezunu		Eğer katılımcı ilkokul mezunu ise 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
İlköğretim Mezunu		Eğer katılımcı ilköğretim mezunu ise 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
Lise Mezunu		Eğer katılımcı lise mezunu ise 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
Mesleki Lise Mezunu		Eğer katılımcı mesleki lise mezunu ise 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
Yüksek Öğrenim Mezunu		Eğer katılımcı ön lisans ve üstü bir derece mezunu ise 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	
Medeni Hal		Eğer katılımcı evli ise 1, aksi takdirde 0 değerini alır.	

Bu üç adımlı analizde, kukla değişken olan işgücüne katılım durumu (LFP) ve istihdam durumu (Emp) değişkenlerini HİA'da yer alan ve TÜİK uzmanlarınca oluşturulan “Ferdin işgücü durumu” göstergesinden yararlanarak oluşturduk. Ayrıca, ekonomik uyum analizinde bağımlı değişken olarak literatürle uyumlu olarak ücretleri de kullanıyoruz. Bu değişken HİA'da bir işte ücretli olarak çalışanların aylık ücret gözlemleri kullanılarak türetilmiştir. Kullandığımız veri setleri 13 yıla yayılan bir mikro veri setinden oluştuğu için, ücretlerin Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ile deflate edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, tüm yılların ücretlerini 2021 fiyatlarına göre deflate ediyoruz. Ayrıca TÜFE ile düzeltilmiş bu ücret düzeylerini yaklaşık yüzde farkları olarak kolayca yorumlamak için logaritmik ölçekte kullanıyoruz.

Bu çalışmada kullandığımız bağımsız değişkenler, kritik bağımsız değişkenler ve kontrol değişkenleri olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Kritik olanlar doğum yerine bağlı olarak ortaya çıkan işgücü piyasası çıktılarındaki farklılıkları ve Türkiye'deki göçmenlerin işgücü piyasasına uyum sürecini açıklamamıza olanak tanır. Öte yandan, yaş, eğitim seviyesi ve medeni durum gibi kontrol değişkenleri de kullanılmaktadır. Bu kontrol değişkenleri, işgücü piyasası sonuçlarının belirleyicileri olarak hem çalışma ekonomisi literatüründe hem de göçmenlerin işgücü piyasasına uyumu literatüründe geniş kabul görmüştür. Hem kritik bağımsız değişkenlerin hem de kontrol değişkenlerinin tanımları da Tablo 2'de verilmiştir.

Kritik bağımsız değişkenler kohort kukla değişkenleridir. Bu çalışmada Türkiye'deki yurtdışı doğumluları beş farklı kohort kukla değişkeni ile grupluyoruz. Bu kohortların kukla değişkenlerini tanımlarken, yurtdışı doğumluların Türkiye'ye giriş yılını dikkate aldık. Giriş yılının tanımlarken, HİA'da yer alan ve sadece Yurtdışında doğmuş olanlara sorulan “Türkiye'ye hangi yıl geldiniz?” sorusu dikkate alınmıştır. Kohort değişkenlerinin tanımı tablolarda mevcuttur. Bu değişkenlerin tarih aralığını belirlerken, bir önceki bölümde tartıştığımız tarihsel bağlamı dikkate aldık. Kohortları bu tarihsel bağlamdaki kırılmalara göre şekillendirmeye çalıştık.

Kohortlar göçmenlerin ekonomik uyum sürecini farklı bakış açılarından incelemeye olanak tanır. İlk olarak, bu değişken, göç yılına göre “göçmen kalitesindeki” değişimi gözlemleme şansı verebilir (Borjas, 1985; 1995). Bu durum, işgücü piyasası sonuçlarında beşerî sermayenin önemini ve bu bağlamda göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonunu açıklayabilir. Ayrıca, benzer beşerî sermaye yapısına sahip gruplar arasındaki işgücü piyasası çıktılarındaki farklılıklar, dönem etkisinin varlığı ve bu becerileri yurtdışında edinmiş olmanın bu becerilerin geçerliliği üzerindeki etkileri hakkında da bilgi sağlayacaktır (Borjas, 2015). Ayrıca, politik etkiler sonucu ortaya çıkan göçmen kohortları ve yerli halk arasındaki işgücü piyasası sonuçlarındaki farklılıkları da açıklayabilir. Bu durum, politika yaklaşımının yıllara göre kohortlar arasında çok değişkenlik göstermesi durumunda mümkün olabilir. Ayrıca, bu değişken ile yaşlanmanın işgücü piyasası çıktıları üzerindeki etkisini gözlemlemek de mümkündür (Borjas, 2014; 2015; 2016). Kısacası, işgücü piyasası çıktılarındaki bu

değişkene bağlı olarak bir farklılık varsa, dört olası açıklamadan bahsedebiliriz. Bunlar göçmen kalitesinde değişim, dönemsel etkiler, politika etkileri ve yaşlanmadır. Bu kukla değişkenleri kullanarak, bu çok yönlü bakış açısı ortaya konulabilir ve göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonu bu farklı perspektiften anlaşılabilir.

Son olarak, katılımcıların beşerî sermaye düzeylerinin ve diğer özelliklerinin etkisini gözlemlemek için kontrol değişkenleri kullanılmıştır. Bu değişkenler yaş, medeni durum ve eğitim düzeyini gözlemlemek için HIA'dan türetilen altı farklı kukla değişkendir. Bu değişkenlerin tanımları da Tablo 2'de verilmiştir. Bu değişkenler yardımıyla kritik değişkenlerin etkisi daha net bir şekilde görülebilir çünkü kontrol değişkenlerinin etkisi Türkiye doğumlu ve yurtdışı doğumlu erkekler için farklılık gösterebilir. Bu farklılıklar, beceri ve niteliklerin aktarılabilirliği ve hedef ülkedeki geçerliliği ile ilgili sorunları veya yerli nüfus ve yurtdışı doğumluların farklı özellikleri ile ilgili olabilir.

Bu çalışmanın mevcut verinin yapısı nedeniyle bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. İlk olarak, yurtdışı doğumluların kaynak ülke bilgileri mevcut veri setinde yer almamaktadır. Bu durum, göçmenlerin kaynak ülkelerine bağlı olarak meydana gelen farklılıkları anlamada bir engeldir. Örneğin, bazı göçmen kökenleri daha fazla kaynak ülkedeki becerilerin hedef ülkeye aktarılabilirliği sorunlarıyla karşılaşılıyor olabilir. Ayrıca, yurtdışı doğumluların dillerinin Türkçeye yakınlığı veya Türkçe dil yeterliliği hakkında herhangi bir bilgi de bulunmamaktadır. Daha eski kohortlar Türkçe dil yeterliliğinde bir artışı temsil ettiği iddia edilebilecek olsa da bu kesin olarak gözlemlenememektedir. Daha yüksek Türkçe dil yeterliliği, daha yüksek beceri aktarılabilirliği ve işgücü piyasasına daha kolay uyum sağlamaya yardımcı oluyor olabilir.

Öte yandan, eğitim düzeyi hakkındaki cevaplarda veri toplama yöntemine dair tutarsızlıklar olduğu için eğitimde geçirilen süre değişkeni hesaplanamaz. 2014 yılındaki revizyona kadar anketin eğitim derecesi hakkındaki sorusuna verilen yanıt olarak yüksek öğrenim seçeneği, ön lisans derecesi ile doktora (PhD) derecesi arasındaki tüm dereceleri aynı anda içermektedir. Ancak, 2014'ten sonra bu şıklar çeşitlendirilmiştir. Ancak, tutarlılık açısından 2014 sonrası cevaplar önceki anket formatına indirilerek kullanılmıştır. Ayrıca, Türkiye'de ilkökul eğitimi yasal reformlar aracılığıyla beş yıldan dört yıla düşürülmüş ve ortaokul ve lise eğitimi üç yıldan dört yıla uzatılmıştır. Bu değişiklikler nedeniyle eğitimde geçirilen süre değişkeni artık tutarsız hale gelmiştir. Ayrıca, bu çalışmada, Mincer (1974) tarafından önemi vurgulanan işgücü piyasası deneyimi değişkeni kullanılamamaktadır, çünkü bu değişkenin tanımında kullanılan eğitimde geçirilen süreyi ölçmek mümkün değildir. Son yıllarda Türkiye'de okul başlangıç yaşının sıkça değiştirilmesi, ilerleyen dönemde bu değişkenlerin güvenilir hesaplanmasını engelleyen bir başka muhtemel faktör haline gelecektir.

Bununla birlikte, bu araştırma, veri sınırlılıklarına rağmen, yurtdışı doğumluların Türkiye işgücü piyasasına entegrasyonunu anlamak için yeterli bir metodolojik çerçeve

sağlamaktadır. Dil bilgisi eksikliğini Kohort değişkenlerini bir vekil olarak değerlendirerek aşmaya çalışıyoruz. Ayrıca, işgücü piyasası deneyimi ve okul yılları değişkenleri, yaş ve eğitim kukla değişkenleri ile ikame edilmiştir. Bu yaklaşım benzer unsurların ölçülmesine imkân tanıyan bir çerçeve sunmaktadır.

4.2. Betimsel İstatistikler

Bu bölümde betimsel istatistikleri Türkiye doğumlular, Yurtdışı doğumlular ve yurtdışı doğumluların kohortları özelinde tartışılacaktır. Bu perspektif her bir göçmen grubunun özelliklerini ayrı ayrı görüp aynı veri seti için farklı bakış açıları sağlamaktadır. Bu farklılıklar işgücü piyasasına uyumu analiz ederken detayları kavramak için faydalıdır. Her bir değişken için ortalama değerler aşağıdaki Tablo 3'te mevcuttur. Biz ise farklı perspektiflerden yaklaşmak amacıyla tablodan ortaya çıkan yapılara odaklanacağız.

Türkiye doğumlular ile yurtdışı doğumlular eğitim düzeyi açısından karşılaştırılınca genel anlamıyla benzer bir dağılımdan bahsetmek mümkündür. Ancak, lise ve üstü dereceler ile herhangi bir okul bitirmemiş olma durumunun yurtdışı doğumlular arasında daha yaygın olduğunu ancak ilkokul ve ilköğretim mezunu olmanın da Türkiye doğumlular için daha yaygın bir durum olduğunu detaylıca incelediğimizde görüyoruz. Kısacası, eğitim açısından bütünü karşılaştırılması biraz karmaşıktır.

Göçmen kohortlarını baktığımızdaysa göze çarpan ilk unsur 2012 ve sonrası gelenlerden oluşan grubun açık şekilde hem Türkiye doğumlulardan hem de diğer göçmen gruplarından daha düşük eğitim derecelerinde yoğunlaştığıdır. K_{2012} 'nin yüzde 70'e yakını ilköğretim ve altı bir dereceye sahipken buna en yakın diğer kohort K_{1970} için bu oran yüzde 60 civarındadır. Türkiye doğumlulardaysa yine bu oran yüzde 63 civarındadır. Yine aynı oran, K_{2000} , K_{1990} ve K_{1980} kohortları için çok daha iyi durumdadır ve sırasıyla yüzde 45, yüzde 34 ve yüzde 29,7'dir. Kısacası bahsedilen kohortlar ortalama olarak hem Türkiye doğumlulardan hem de diğer kohortlardan daha eğitimlidir.

Yaş ortalamaları açısından bakıldığında yurtdışı doğumlular, Türkiye doğumlulardan 2 yaş daha yaşlıdır. Ancak, kohortların ortalamalarına baktığımızda 2012 ve öncesi gelenler ile 2000-2011 arasında gelenlerin Türkiye doğumlular ve yurtdışı doğumlulardan genç; 1990-99 arasında gelenlerin Türkiye ortalamasından yaşlı ve yurtdışı doğumlularla çok benzer bir ortalama; 1980-89 arası gelenler ile 1980 öncesi gelenlerin ise hem Türkiye doğumluların ortalamasından hem de yurtdışı doğumluların ortalamasından daha yaşlı olduğu görülüyor.

Tablo 3. Ortalama Değerler

	Türkiye	Yurtdışı	Tüm	K₂₀₁₂
	Doğumlular	Doğumlular	Erkekler	
n	1772023	27094	1799117	578
Eğitim Düzeyleri (%)				
Bir okul bitirmede	0,054	0,079	0,055	0,254
İlkokul Mezunu	0,334	0,181	0,331	0,198
İlköğretim Mezunu	0,246	0,215	0,246	0,243
Lise Mezunu	0,113	0,152	0,114	0,148
Mesleki Lise Mezunu	0,103	0,182	0,104	0,039
Yüksek Öğr. Mezunu	0,146	0,189	0,147	0,114
Yaş	37,684	39,728	37,715	29,984
Medeni Hal (Evli=1) (%)	0,668	0,710	0,669	0,562
LFP (%)	0,7478	0,7141	0,7473	0,6937
Emp (%)	0,6766	0,6304	0,6759	0,5294
LnW (TL)	7,7483	7,7651	7,7486	7,4376
	K ₂₀₀₀	K ₁₉₉₀	K ₁₉₈₀	K ₁₉₇₀
n	2920	4723	7328	5636
Eğitim Düzeyleri (%)				
Bir okul bitirmede	0,077	0,014	0,018	0,022
İlkokul Mezunu	0,071	0,047	0,115	0,413
İlköğretim Mezunu	0,304	0,279	0,164	0,165
Lise Mezunu	0,227	0,169	0,149	0,075
Mesleki Lise Mezunu	0,106	0,297	0,292	0,155
Yüksek Öğr. Mezunu	0,213	0,190	0,259	0,167
Yaş	31,619	39,343	41,515	52,345
Medeni Hal (Evli=1) (%)	0,526	0,688	0,770	0,901
LFP (%)	0,6530	0,7912	0,8045	0,550
Emp (%)	0,5435	0,7025	0,7427	0,5032
LnW (TL)	7,7687	7,7378	7,9307	7,9425

Evli olma durumuna baktığımızdaysa yurtdışı doğumluların ortalaması Türkiye doğumlulardan biraz yüksektir. Kohortlara baktığımızdaysa yaş dağılımına benzer şekilde K₂₀₁₂'nin yüzde 56'sı ve K₂₀₀₀'in yüzde 52'si evliyken, bu oran K₁₉₉₀'la birlikte yüzde 68'e çıkıyor ve daha önce gelmiş diğer kohortlarda da artmaya devam ediyor.

Son olarak işgücü piyasası çıktılarını yine aynı bağlamda değerlendireceğiz. İşgücüne katılım oranı Türkiye doğumlu erkekler için yüzde 75 civarındadır. Bu oran yurtdışı doğumlu erkekler için yüzde 71'dir. Son iki kohort için ise işgücüne katılım

oranı bu her iki ortalamanın da çok altındadır. K_{1990} ve K_{1980} kohortları içinse LFP yüzde 80 civarındadır. En ilgi çekici sonuçsa 1980 öncesinde gelenler grubunda LFP'nin yüzde 55 civarında çıkmasıdır.

İstihdam oranı açısından karşılaştırdığımızda genel anlamda Türkiye doğumlular yine yurtdışı doğumlulardan daha yüksek bir ortalamaya sahiptirler. Yine son iki kohort açık şekilde çok daha düşük bir ortalamaya sahipken, K_{1990} ve K_{1980} açık şekilde daha iyi bir istihdam oranına sahiptir. Yine ilgi çekici olan durum 1980 öncesi gelenlerin yüzde 50 civarında en düşük istihdam oranına sahip olmasıdır.

Aynı grupları ücret açısından değerlendirdiğimizde ise yurtdışı doğumlular lehine yüzde 2 civarında bir ücret avantajı görüyoruz. Bu ücret düzeyini kohortlar açısından incelediğimizde ise, son kohort —2012 ve sonrası gelenler— hariç bütün kohortların aşağı yukarı Türkiye doğumlularla en azından benzer ücret düzeyine ulaştığını görüyoruz. Bu noktada eklenmesi gereken ilgi çekici nokta ise K_{1980} ve K_{1970} kohortlarının her ikisinin de Türkiye doğumlulardan yüzde 20 civarında fazla kazanıyor olduğudur.

Burada ham şekilde açıklanan yukarıdaki bulguların birbiriyle olan ilişkisini bu makalenin sonuç bölümünde diğer analizlerin de desteğiyle detaylı bir şekilde tartışıyoruz. Bu nedenle bu bölümde işgücü piyasası çıktıları açısından yapılan karşılaştırmayı göçmenlerin uyumu bağlamında tekrar incelemeyi ilerideki bölümlere bırakıyoruz.

4.3. Regresyon Metodolojisi

Bu çalışmanın metodolojik yaklaşımı Borjas'ın (1985) “havuzlanmış yatay kesit yaklaşımı”na benzer şekilde tasarlanmıştır. Bu metodolojinin işgücü piyasası çıktılarına yönelik temel yaklaşımı Mincer kazanç fonksiyonu ile aynıdır. Ampirik analiz, işgücü piyasası sonuçları üzerinden entegrasyonu tahmin etmek için beşerî sermaye-kazanç fonksiyonunu kullanır. Diğer bir deyişle, havuzlanmış yatay kesit metodoloji, işgücü piyasası çıktıları ile eğitim ve deneyim arasındaki ilişkiyi benimser. Bu yaklaşıma göre bir ülkede doğmuş olan yerli nüfus sadece o ülkeye özgü beşerî sermayeye unsurlarına yatırım yaparlar. Bu metodolojide Türkiye ve yurtdışı doğumlu erkekler için iki farklı tahmin denklemi bulunmaktadır. Biz bu iki farklı denklemi kullanarak üç farklı bağımlı değişkeni tahmin ediyoruz. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bu çalışmanın temel katkılarından birisi bu aşamalı uyum süreci yaklaşımıdır.

Havuzlanmış yatay kesit yaklaşım, farklı yıllarda toplanan yatay kesit veri setlerini düzenleyerek ve göçmenleri giriş yıllarına göre gruplayarak dinamik bir süreci analiz etmeye olanak sağlar. Bu bağlamda, havuzlanmış yatay kesit yöntem, bu araştırmada yurtdışı doğumluların işgücü piyasası sonuçlarını tahmin etmek için bazı uyarlamalarla kullanılmıştır. Örneğin, Türkiye'deki göçmenler için kohortlar arası

büyüme ve kohort içi büyüme HİA'daki kısıtlılıklar nedeniyle gözlemlenemez. Göçmenler için işgücü piyasası çıktılarının büyüme türünü gözlemlemek için, her yılın anketinin her kohort için daha fazla gözlem içermesi gerekmektedir. Bu nedenle, bu çalışma, göçmenler için işgücü piyasası çıktılarında sadece toplam büyümeyi tahmin edecektir.

Regresyon denklemlerinde tahmin yöntemi, bağımlı değişkene bağlıdır. Bağımlı değişken işgücüne katılım veya istihdam durumu olduğu tahminlerde lojistik regresyon yöntemini kullanacağız. Bu yöntem bağımlı değişkenin kategorik değişken olduğu durumlarda kullanılmak için uygun bir tahmin yöntemidir. Öte yandan, bu denklemleri ücret seviyeleri için ise en küçük kareler yöntemiyle tahmin edeceğiz. Denklemlerde alt indis “n” Türkiye doğumlu erkekleri ve “f” yurtdışı doğumlu erkekleri ifade eder. “k” ise eğitim kuklaları gibi bir kategoriden her bir kukla değişkenini ifade eder.

Türkiye doğumlu erkekler için işgücü piyasası çıktılarını tahmin etmek amacıyla Denklem 1'i kullanıyoruz. Bu çalışmada, bağımsız değişken olarak yer alan altı farklı eğitim seviyesi için gruplanmış kukla değişkenlerden herhangi bir okulu bitirmemiş olanlar bu denklemlerde referans grup olarak kullanılır. Ayrıca, bitirilen yaş ve yaştan karesi bağımsız değişken olarak regresyon denklemlerine dahil edilmiştir. Yaş değişkenini bu şekilde kullanarak, yaşlanmanın işgücü piyasası çıktılarındaki azalan marjinal etkisini görecektir olmakla birlikte, zımni olarak kazanılan her ek işgücü piyasası deneyimin işgücü piyasası çıktıları üzerindeki azalan pozitif etkisini temsil eden bir değişken olarak incelemekte mümkündür. Özetle, bu bağımlı değişkenler, yaştan ve zımni olarak tecrübenin işgücü piyasası sonuçları üzerindeki parabolik etkisini göstermektedir. Denklem 1'deki son bağımsız değişken, medeni hali temsil eden ikili değişkendir.

$$Y_{n,i} = \beta_0 + \beta_{n,i,k} \text{Eğitim Düzeyi}_{n,i,k} + \beta_6 \text{Yaş}_{n,i} + \beta_7 \text{Yaş}_{n,i}^2 + \beta_8 \text{Medeni Hal}_{n,i} + u_{n,i} \quad (1)$$

Yurtdışı doğumlular için işgücü piyasası çıktılarını aşağıda verilen Denklem 2 ile tahmin ediyoruz. Denklem 1'de gösterilmiş olan kontrol değişkenleri bu denklemde yurtdışı doğumlular için $c_{f,i}$ ile gösterilmiştir. Göçmenler için işgücü piyasası sonuçlarını tahmin ederken, en son kohortu (K_{2012}) referans grup olarak kullanıyoruz. Diğer kohortlar (K_{1970} , K_{1980} , K_{1990} ve K_{2000}) denklemde görülebilir.

$$Y_{f,i} = \beta_0 + \beta_{f,c} c_{f,i} + \alpha_{1970} K_{1970} + \alpha_{1980} K_{1980} + \alpha_{1990} K_{1990} + \alpha_{2000} K_{2000} + u_{f,i} \quad (2)$$

Havuzlanmış yatay kesit model, göçmenlerin işgücü piyasası sonuçlarını varış yıllarına göre farklılaştırarak tahmin eder. Tahmin denkleminin bu giriş yılı farklılaştırması, göçmenlerin ekonomik uyumuna farklı bakış açıları sağlayacaktır. İlk olarak, bu yöntemle göçmenlerin beşerî sermaye kalitesindeki değişimin işgücü piyasası sonuçlarına etkileri ölçülebilir. İkinci olarak, bu farklılaştırma, dönem etkisini incelememizi sağlayabilir. Ayrıca, veri setinin sınırlılıkları nedeniyle göçmenlerin

kökenleri bilinmese de tarihsel süreçten elde edilen bilgilerle kökenin işgücü piyasası sonuçlarına etkisi tartışılabilir.

Göçmenler ile yerli nüfus arasındaki veya göçmen kohortlarının arasındaki ücret düzeylerindeki farkların tespit edilmesi, göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini ve/veya hangi ölçüde gerçekleştiğini yanıtlamak için nihai belirleyicidir. Göçmenler ile yerli nüfus arasındaki ücret farkı, göçmenlerin ekonomik uyumu için oldukça önemli bir göstergedir çünkü mevcut durumun net bir özetini sunar.

Ücret düzeylerin tespiti, regresyon analizinden elde edilen her bir değişken için tahmin edilmiş katsayı değerleri ve her değişkenin ortalama değerleri ile yakından ilişkilidir. Bu değerleri kullanarak, Türkiye doğumlular, yurtdışı doğumlular ve kohortları için tahmin denklemlerinin üzerinden ücret düzeylerini hesaplıyoruz. Yukarıdaki 1 ve 2 numaralı denklemlerin bağımlı değişkeni ücret düzeyi olacak şekilde tahmin edilmiş halini dikkate alacağız. Ardından, kestirim sonuçlarını kullanarak Türkiye doğumlular ve yurtdışı doğumlu kohortlarının ortalamaları üzerinden ücret düzeylerini hesaplayacağız. Bu ücret düzeyleri her bir grubun ortalama üyesi için tahmin edilmiş ücret düzeyini gösterecektir.

Sonuç olarak, ücret düzeylerine yönelik bu kapsamlı metodolojik yaklaşım, Türkiye doğumlular ile Türkiye'deki yurtdışı doğumlular arasındaki ücret farkı sorununu ayrıntılı bir şekilde inceleme olanağı sunmaktadır. Yerli nüfus, göçmenler ve göçmen kohortları arasındaki ücret düzeyi farkı, yukarıda açıklanan bu ampirik yaklaşımlarla eşzamanlı olarak analiz edilebilir. Bu ampirik analizler, Türkiye'deki göçmenlerin işgücü piyasasına uyumunu ayrıntılı ve farklı bakış açılarından incelememize olanak tanıyacaktır.

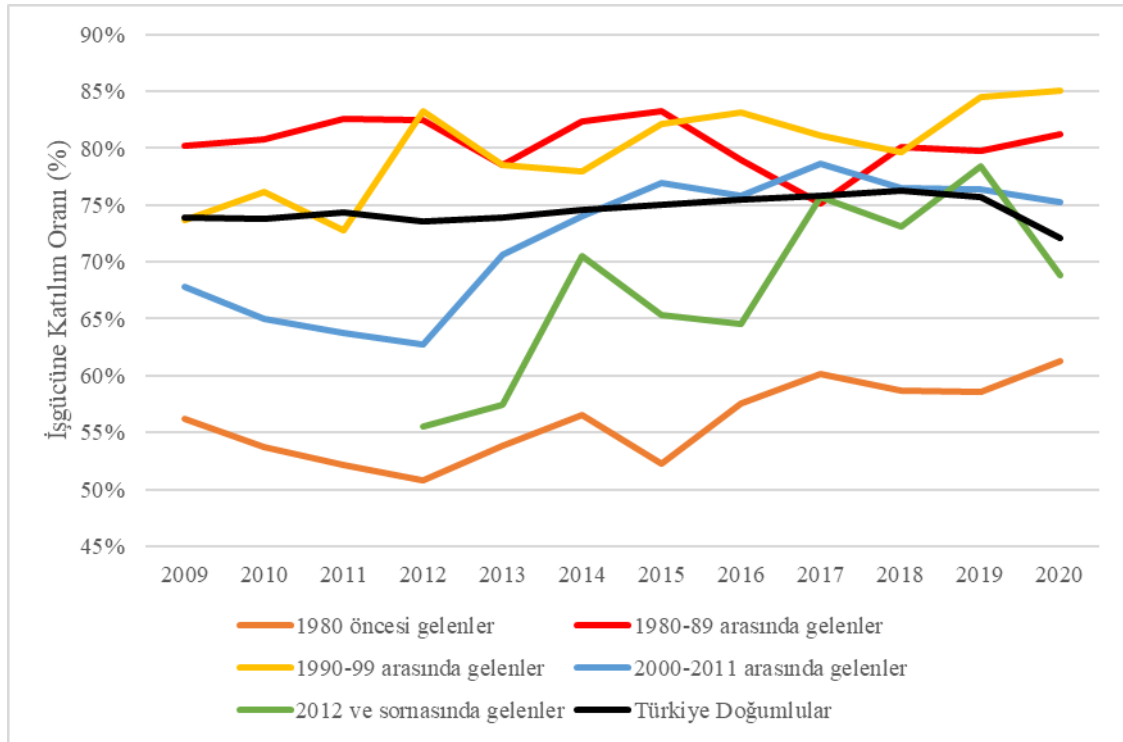
5. Bulgular

Bu bölümde öncelikle betimsel bir analizle yurtdışı doğumlu kohortları Türkiye doğumlularla karşılaştırıp üç işgücü piyasası çıktısı açısından uyum düzeylerini değerlendireceğiz. Ardından, ekonometrik tahmin sonuçlarının bulguları sırasıyla işgücüne katılım, istihdam ve ücret düzeyleri için tartışılacak ve uyumun belirleyenleri incelenecektir. Son olarak ise kestirimler yardımıyla hesaplanan Türkiye doğumlular ile yurtdışı doğumlular arasındaki ücret düzeyi farkları hakkındaki sonuçlar değerlendirilecektir. Bu sırayla izlenecek olan tartışma, yukarıda açıklanan göçmenlerin işgücü piyasasına uyuma üç adımlı bakışla uyumlu şekilde ilerleyecektir.

5.1. Betimsel Analiz

Bu bölümde üç temel işgücü piyasası çıktısı için yurtdışı doğumluların kohortlarını ve Türkiye doğumluları dikkate alan üç grafikte betimsel bir işgücü piyasası uyumu analizi yapacağız. Grafikler anketin gerçekleştiği yıldaki ortalama değerleri göstererek göçmen kohortlarının yıldan yıla her bir işgücü piyasası çıktısında nasıl performans gösterdiğini izleme imkânı sağlar. Bu sayede hem her bir göçmen kohortu için uyum seviyesini görmek mümkün olurken, ayrıca bu uyum düzeyinin seyrini de görmek mümkün olacaktır. Son olarak, tartışma boyunca oranların sayısal değerlerini ifade etmek yerine, uyum sürecinin örüntüsünü ortaya çıkarmaya çalışacağımızı belirtmek isteriz.

Şekil 1. İşgücüne Katılım Oranı

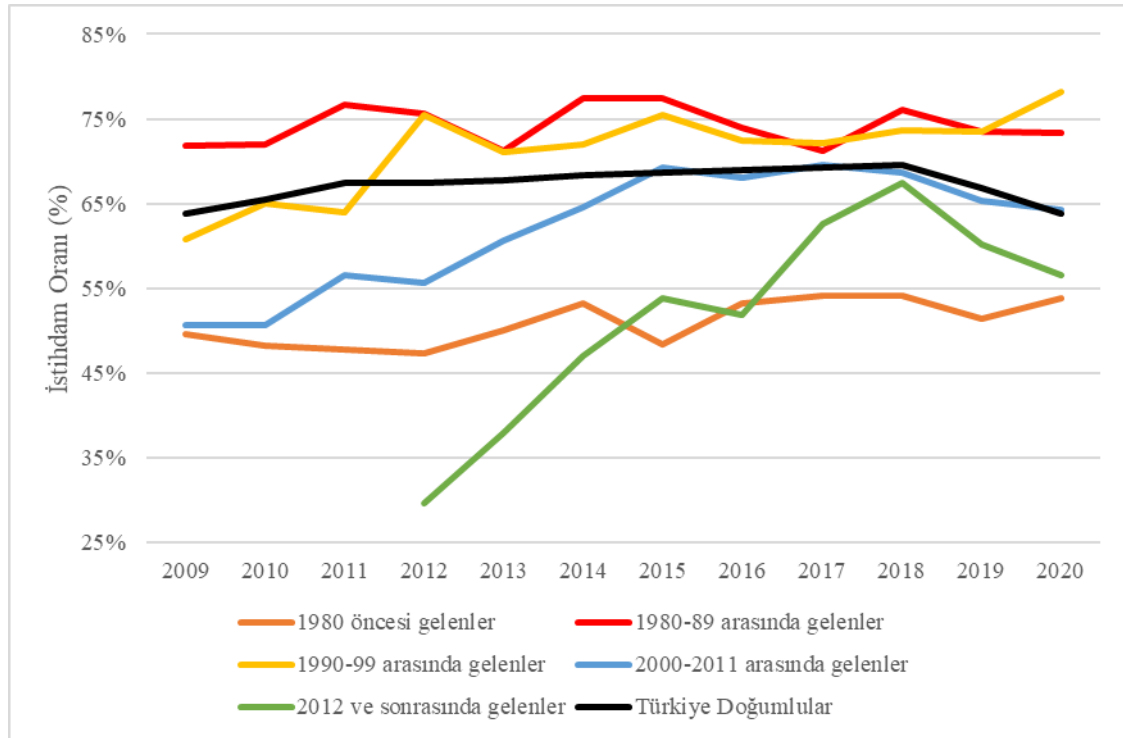

Şekil 1, analize dahil olan 5 kohort ve Türkiye doğumlular için işgücüne katılım oranının seyrini göstermektedir. 1980-89 arası gelenler (K_{1980}) ve 1990-99 arası gelenler (K_{1990}) dönem boyunca Türkiye doğumlularla en azından benzer bir işgücüne katılım oranına sahiptirler. 1980 öncesi gelenler (K_{1970}) ise betimsel istatistiktekiyle uyumlu biçimde açık ara en düşük işgücüne katılım gösteren kohorttur. Bu kohort için durumun böyle olmasının sebebi açık ara en yaşlı yurtdışı doğumlu grup olmaları olabilir. 2000-2011 arasında gelenler (K_{2000}) dönemin başında Türkiye doğumlulardan kötü performans gösterirken 2014'e kadar bu açığı kapatmayı başarmış ve o tarihten sonra

benzer performans göstermiştir. Son olarak, 2012 ve sonrası gelenler (K_{2012}) başlangıçta çok düşük bir işgücüne katılım gösterirken, bu oran dönem boyunca iyileşmiş 2016 yılından itibaren Türkiye doğumlularla benzer düzeylere gelmiştir.

Şekil 2, analize dahil olan 5 kohort ve Türkiye doğumlular için istihdam oranının seyrini göstermektedir. Betimsel analizde olduğu gibi, istihdam oranı için durum, işgücüne katılım oranıyla benzerdir. K_{1980} ve K_{1990} dönem boyunca Türkiye doğumlulara en azından benzer performans göstermişlerdir. En yaşlı kohort olan K_{1970} ise betimsel istatistiktekiyle uyumlu biçimde dönem boyunca Türkiye doğumlulardan düşük performans göstermişlerdir. K_{2000} dönemin başında Türkiye doğumlulardan kötü performans gösterirken 2015'e kadar bu açığı kapatmayı başarmış ve o tarihten sonra benzer performans göstermiştir. Son olarak, K_{2012} başlangıçta çok düşük bir istihdam performansı gösterirken, bu oran dönem boyunca iyileşmiş 2018 yılında Türkiye doğumlulara yakın bir düzeye gelmiştir.

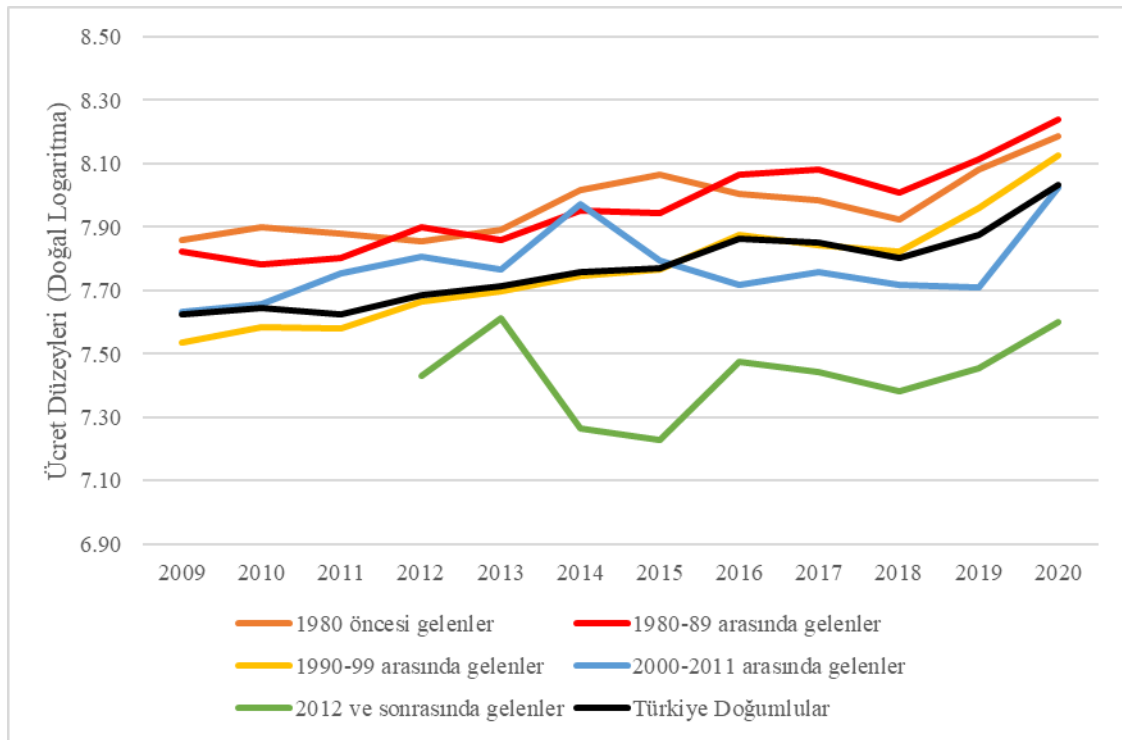
Şekil 2. İstihdam Oranı

Şekil 3, yurtdışı doğumlu kohortları ve Türkiye doğumlular için aynı dönem aralığında ücret düzeylerinin seyrini göstermektedir. İlk dikkati çeken unsur, K_{1970} ve K_{1980} 'nin dönem boyunca Türkiye doğumlulardan hep üstün performans göstermiş olmasıdır. Öte yandan, K_{1990} ise başlangıçta Türkiye doğumlulardan hafif düşük performans gösterse de dönem sonunda dönem boyunca gösterdiği istikrarlı performansla birlikte öne geçmiştir. Bu şekilde en ilgi çekici durum, K_{2000} 'in başlangıçta

Türkiye doğumlulardan iyi performans göstermesine rağmen dönem ortasında 2015 yılından itibaren geriye düşmesidir. Bu durum, Şekil 1 ve 2'deki işgücüne katılım ve istihdam artışıyla benzer döneme denk gelmesi itibariyle dikkat çekicidir. Bunun sebebi, bu kohortta daha düşük beceri düzeyine sahip kişilerin de işgücüne katılım göstermesi ve istihdam edilmesiyle ortalama ücret düzeyinin bu kohort için düşmüş olması olabilir. Ancak, yine de K₂₀₀₀ dönem sonunda yeniden Türkiye doğumluları yakalamış gözüküyor. K₂₀₁₂ içinse durum oldukça olumsuzdur. Dönem boyunca Türkiye doğumlulara ücret düzeyi açısından yaklaşma eğilimi gösterememişlerdir. Bu durum uyum açısından bir ilerlemenin kaydedilemediğini göstermektedir.

Şekil 3. Ücret Düzeyi

Sonuç olarak, betimsel analiz Türkiye'deki göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonu hakkında karmaşık ve şaşırtıcı bir çerçeve çizmiştir. Bu analiz, işgücü piyasası entegrasyonunun K₁₉₈₀ ve K₁₉₉₀ gibi daha önceki kohortlar için gerçekleşmiş olabileceğini göstermiştir. K₁₉₈₀ ve K₁₉₉₀ tüm işgücü piyasası sonuçlarında en az Türkiye doğumlular kadar başarılıdır. İşgücüne katılım ve istihdam statüsünde K₁₉₇₀'in yetersiz performansı yaşa bağlı bir tercih olarak değerlendirilebilir. Ancak, bu kohort ücret çıktısında Türkiye doğumlulardan açıkça daha başarılı olmuş ve bazı yıllarda en çok kazanan grup olmuştur. İlk üç kohort ücretler açısından benzer performans göstermiştir.

Öte yandan, K₂₀₀₀ kohortu bazı iniş çıkışlarla işgücüne katılım ve istihdam durumu açısından yükselen bir oran ortaya koyarken, ücretler içinse 2015'e kadar olumlu

bir performans göstermiş ancak daha sonrasında nispeten düşmeye başlamıştır. Buna ek olarak, K₂₀₁₂, çoğunluğunu kontrolsüz göçmenlerin oluşturduğu kohort, işgücüne katılım ve istihdam statüsünde bir miktar ilerleme kaydetmiş olsa da bu kohort için ücret farkı sabittir ve Türkiye doğumluların ücret seviyesine yakınsama söz konusu değildir.

Bu betimleyici analiz ve rakamlar, daha önceki göçmen kohortlarının işgücü piyasasına entegre olmuş olabileceğini ortaya koymaktadır. Yakın zamanda gelenler için işgücü piyasası sonuçları açısından hala bir eşitsizlik söz konusu olabilir. Ancak bu sonuçlar yine de kafa karıştırıcıdır çünkü bazı erken göçmen kohortları bazı işgücü piyasası sonuçlarında oldukça başarılı olurken, diğerlerinde önemli eşitsizlikler yaşamaktadır. Bu zıt sonuçlar son göçmen kohortları için de geçerlidir. İşgücü piyasası sonuçlarının bazılarını iyileştirirken, diğerleri son göçmen kohortları için iyileştirilememiştir. Bu kafa karıştırıcı sonuçlar, regresyon tahminlerinin ve bu regresyonların sonuçlarının ücret düzeyleri olarak değerlendirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Regresyon tahminleri ve ücret farkının tespit edilmesi, ortalama beşerî sermaye kalitesi farkını ve dönem etkisini takip etmemizi sağlamaktadır. Bir sonraki bölüm regresyon tahmin sonuçlarını açıklamaktadır.

5.2. Regresyon Sonuçları

Bu alt bölümde, üç ana işgücü piyasası çıktısı için göçmen kohortları ile havuzlanmış yatay kesit yaklaşımıyla tahminlenmiş regresyon sonuçlarını tartışıyoruz. Tablo 4, işgücüne katılımın tahmin sonuçlarını ve marjinal etki katsayılarını sağlar. Katsayı değerleri ve her katsayı için p-değerleri tablodan kontrol edilebilir. Katsayı değerlerini tekrarlamak yerine, tahmin sonuçlarını açıklarken marjinal etki analizine odaklanıyoruz. İlk iki sütun Türkiye doğumlu erkekler içindir. Marjinal etki analizinin sonuçlarına göre, yaşın yerli erkekler için işgücüne katılım üzerinde azalan bir olumlu etkisi vardır. Türkiye doğumlu erkekler için referans grubuna göre bir istisna hariç tüm eğitim seviyeleri işgücüne katılım olasılığı üzerinde olumlu marjinal etkiye sahiptir. Bu istisna lise eğitimi diplomasıdır. Lise mezunu olmak Türkiye doğumlu erkekler için işgücüne katılım ihtimalini sıfıra çok yakın olmakla birlikte referans gruba göre azaltmaktadır. Bunun dışında eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne katılım ihtimalinde artış olmaktadır. Evli olmak, yerli erkekler için işgücüne katılım üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.

Tablo 4. Türkiye Doğumlu ve Yurtdışı Doğumlu Erkeklerin İşgücüne Katılımının Belirleyenleri

Bağımlı Değişken				
İşgücüne Katılım Durumu (LFP)	Türkiye Doğumlular	Marjinal Etki Analizi	Yurtdışı Doğumlular	Marjinal Etki Analizi
Yaş	0,410*** (0,0009)	0,063*** (0,0001)	0,325*** (0,007)	0,058*** (0,0013)
Yaş ²	-0,005*** (0,00001)	-0,001*** (0,0000)	-0,0047*** (0,00008)	-0,001*** (0,00002)
Eğitim Düzeyi (Ref: Bir Okul Bitirmede)				
İlkokul Mezunu	0,379*** (0,008)	0,056*** (0,0012)	-0,216*** (0,060)	-0,040*** (0,012)
İlköğretim Mezunu	0,423*** (0,008)	0,061*** (0,0011)	-0,433*** (0,060)	-0,082*** (0,012)
Lise Mezunu	-0,012*** (0,009)	-0,002** (0,0014)	-0,718*** (0,063)	-0,144*** (0,013)
Mesleki Lise Mezunu	0,582*** (0,009)	0,077*** (0,0011)	-0,291*** (0,067)	-0,054*** (0,013)
Yüksek Öğrenim Mezunu	0,863*** (0,009)	0,1102*** (0,0009)	0,364*** (0,071)	0,061*** (0,011)
Medeni Hal (Evli=1)	1,049*** (0,006)	0,1796*** (0,0012)	0,860*** (0,045)	0,167*** (0,009)
Kohort Kukla Değişkenler (Ref: K ₂₀₁₂)				
K ₁₉₇₀	-	-	0,175*** (0,053)	0,0306*** (0,009)
K ₁₉₈₀	-	-	0,580*** (0,051)	0,096*** (0,007)
K ₁₉₉₀	-	-	0,686*** (0,052)	0,108*** (0,007)
K ₂₀₀₀	-	-	-0,172*** (0,049)	-0,032*** (0,009)
Sabit Terim	-6,107*** (0,018)	-	-3,975*** (0,129)	-
Pr(LFP)	-	0,8087	-	0,7651
Pseudo R ²	0,2372	-	0,2369	-
N	1.967.723	-	30.489	-

***p-değeri<0,01 **p- değeri<0,05 *p-değeri<0,1

Tablo 4'teki diğer iki sütun, yurtdışı doğumlu erkekler için sonuçları göstermektedir. Yurtdışı doğumlu erkekler için yaşın işgücüne katılım olasılığı üzerindeki marjinal etkisi, Türkiye doğumlulara benzer şekilde azalan olumlu bir etkiye sahiptir. Ancak, yaşın olumlu etkisi Türkiye doğumlulara göre oldukça küçüktür. Yurtdışı doğumlular için sadece ön lisans ve/veya daha yüksek dereceler, referans grubuna göre işgücüne katılım olasılığı üzerinde olumlu bir marjinal etkiye sahiptir. Türkiye'deki yurtdışı doğumlu erkekler için bu istisna hariç diğer tüm eğitim dereceleri, bir okul bitirmemiş gruba göre işgücüne katılım olasılığı üzerinde olumsuz marjinal etkiye sahiptir. Ayrıca, lise diploması, Türkiye'deki yurtdışı doğumlular için en kötü marjinal etkiye sahip durumdur. Evli olmak, yurtdışı doğumlu erkeklerin işgücüne katılım olasılığı üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.

Bir göçmen kohortunun üyesi olmanın işgücü piyasası çıktıları üzerine etkileri bu bölümün asli konusudur. En son kohort olan 2012 ve sonrası gelenler, göçmen kohortlarının referans grubudur. 2000-2011 arası gelenler hariç tüm göçmen kohortları, referans göçmen kohortuna kıyasla işgücüne katılımı daha yüksek bir marjinal etkiyi sağlamaktadır. İşgücüne katılımı en avantajlı göçmen kohortu, 1990-1999 kohortudur ve bunu 1980-1989 kohortu takip etmektedir. Tabloya göre, 2000-2011 kohortu, işgücüne katılımı referans kohorta göre olumsuz etki yaşayan tek göçmen kohortudur. Ayrıca 1980 öncesinde göç eden en eski kohortun bir üyesi olmak, işgücüne katılımı küçük bir avantaj sağlamaktadır. Ancak, 1980 öncesi gelenler, en yaşlı göçmen kohortu olduğu dikkate alındığında, bu küçük marjinal etki, onların yaş durumu ile ilgili olabilir.

Tablo 5, istihdam oranı için regresyon tahmin sonuçlarını ve marjinal etki analizinin sonuçlarını göstermektedir. İlk olarak belirtmek gerekir ki istihdam durumu sonuçları LFP sonuçlarına benzerlik göstermektedir. Yerli erkekler için istihdam belirleyicileri ilk iki sütundadır. Marjinal etki analizi sonuçlarına göre, yaşın yerli erkek nüfus için istihdam üzerinde azalan olumlu bir etkisi vardır. Tüm eğitim dereceleri, referans grubuna göre istihdam olasılığı üzerinde olumlu marjinal etkiye sahip olmakla birlikte lise diplomasının Türkiye doğumlu erkeklerin istihdam olasılığı üzerindeki etkisi, ilköğretim diplomasından dahi küçüktür. Yine evli olmak yerli erkekler için istihdam üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.

Takip eden iki sütun ise yurtdışı doğumlu erkekler için istihdam tahmin sonuçlarını gösterir. Yaşın, yurtdışı doğumluların istihdam olasılığı üzerindeki pozitif marjinal etkisi azalan bir etkidir. Bu tahminin sonuçları çerçevesinde, referans gruba göre sadece ön lisans veya daha yüksek dereceler göçmenlerin istihdamı üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Yine istihdam göstergesi için yapılan tahminlere benzer şekilde en kötü marjinal etkiye sahip eğitim derecesi lise mezuniyetidir. Evli olmak göçmenler için olumlu bir etkiye sahiptir, ancak bu etki yerli erkek nüfusa göre biraz daha düşüktür. Bu modelde de 2012 ve sonrası gelen göçmen kohortu referans gruptur. Bu kukla değişkenlerin istihdam üzerindeki marjinal etki deseni, işgücüne katılım tahminine çok benzer. 2000-2011 kohortu, referans grupla kıyaslandığında yine tek dezavantajlı gruptur. 1980 öncesi gelenler, en az avantajlı gruptur. Tek fark, istihdam göstergesinde en avantajlı göçmen kohortunun, 1980-1989 kohortu olması ve bunu 1990-1999 kohortunun takip etmesidir.

Tablo 5. Türkiye Doğumlu ve Yurtdışı Doğumlu Erkeklerin İstihdamının Belirleyenleri

Bağımlı Değişken				
İstihdam (Emp)	Türkiye Doğumlular	Marjinal Etki Analizi	Yurtdışı Doğumlular	Marjinal Etki Analizi
Yaş	0,321*** (0,0008)	0,066*** (0,0001)	0,242*** (0,006)	0,055*** (0,0015)
Yaş ²	-0,004*** (0,0008)	-0,001*** (0,0000)	-0,0036*** (0,00008)	-0,001*** (0,0000)
	Eğitim Düzeyi (Ref: Bir Okul Bitirmede)			
İlkokul Mezunu	0,4001*** (0,007)	0,079*** (0,0014)	-0,265*** (0,058)	-0,061*** (0,013)
İlköğretim Mezunu	0,537*** (0,008)	0,103*** (0,0014)	-0,461*** (0,057)	-0,108*** (0,013)
Lise Mezunu	0,229*** (0,008)	0,0454*** (0,0016)	-0,595*** (0,061)	-0,141*** (0,014)
Mesleki Lise Mezunu	0,705*** (0,008)	0,1271*** (0,0013)	-0,336*** (0,061)	-0,078*** (0,014)
Yüksek Öğrenim Mezunu	0,896*** (0,008)	0,1586*** (0,0012)	0,164*** (0,0607)	0,036*** (0,013)
Medeni Hal (Evli=1)	1,056*** (0,005)	0,2295*** (0,0012)	0,949*** (0,039)	0,223*** (0,009)
Kohort Kukla Değişkenler (Ref: K ₂₀₁₂)				
K ₁₉₇₀	-	-	0,471*** (0,048)	0,101*** (0,009)
K ₁₉₈₀	-	-	0,813*** (0,043)	0,171*** (0,008)
K ₁₉₉₀	-	-	0,778*** (0,045)	0,1601*** (0,008)
K ₂₀₀₀	-	-	-0,057** (0,0466)	-0,013** (0,0107)
Sabit Terim	-5,422*** (0,016)	-	-3,336*** (0,121)	-
Pr(Emp)	-	0,7095	-	0,6513
Pseudo R ²	0,1789	-	0,1765	-
N	1.967.723	-	30.489	-

***p-değeri<0,01 **p- değeri<0,05 *p-değeri<0,1

Ücretler için tahmin sonuçları Tablo 6'dadır. Ücretler için sonuçlar, önceki iki bağımlı değişkenden biraz farklıdır. Yaşın ücretler üzerindeki azalan olumlu bir etkisi her iki grup için de vardır, ancak bu etki yurtdışı doğumlu erkekler için daha zayıftır. Türkiye doğumlular için bütün eğitim dereceleri referans gruba göre ücretleri olumlu etkilerken, yurtdışı doğumlular için tahmin edilen eğitim dereceleri bir istisna dışında referans gruba göre ücretleri olumlu etkiler. İlkokul derecesi, yurtdışı doğumlu erkekler için ücretler üzerinde referans gruba göre olumsuz bir etkiye sahiptir. Öte yandan, eğitim düzeyinin olumlu etkileri Türkiye doğumlular için yurtdışı doğumlulardan daha yüksektir. Bu durum, Türkiye'de eğitim almış olmaya verilen prim ve yabancı ülkelerdeki eğitimin geçerliliği ile ilgili sorunlarla ilişkili olabilir. Ayrıca, evli olmanın ücretlerle olumlu bir ilişkisi vardır, ancak yerli nüfus ve yurtdışı doğumlu kişiler arasında küçük bir fark vardır.

Tablo 6. Türkiye Doğumlu ve Yurtdışı Doğumlu Erkeklerin Ücret Düzeylerinin Belirleyenleri

Bağımlı Değişken		
Ücretler (LnW)	Türkiye Doğumlular	Yurtdışı Doğumlular
Yaş	0,079*** (0,0003)	0,047*** (0,002)
Yaş ²	-0,0008*** (4.22e-05)	-0,0005*** (0,00003)
Eğitim Düzeyi (Ref: Bir Okul Bitirmede)		
İlkokul Mezunu	0,027*** (0,003)	-0,035** (0,018)
İlköğretim Mezunu	0,208*** (0,003)	0,063*** (0,017)
Lise Mezunu	0,339*** (0,003)	0,180*** (0,018)
Mesleki Lise Mezunu	0,386*** (0,003)	0,187*** (0,018)
Yüksek Öğrenim Mezunu	0,852*** (0,003)	0,744*** (0,017)
Evli olma Durumu	0,105*** (0,001)	0,0807*** (0,0106)
Kohort Kukla Değişkenler (Ref: K ₂₀₁₂)		
K ₁₉₇₀	-	0,182*** (0,015)
K ₁₉₈₀	-	0,163*** (0,012)
K ₁₉₉₀	-	0,068*** (0,013)
K ₂₀₀₀	-	0,107*** (0,015)
Sabit Terim	5,710*** (0,006)	6,429*** (0,043)
R ²	0,4228	0,3920
N	812.359	14.265

***p-değeri<0,01 **p- değeri<0,05 *p-değeri<0,1

Göçmen kohortlarının değişkenlerinin ücretler üzerindeki etkileri de önceki iki tahmin sonucuna göre farklı görünmektedir. İlk olarak, referans grupla karşılaştırıldığında herhangi bir göçmen kohortu için negatif katsayı değeri yoktur. 1980 öncesi kohortu, göçmenler arasında en avantajlı gruptur ve 1980-89 kohortu onları takip eder. İkinci olarak, 1990-99 kohortu, önceki iki tahminin aksine referans göçmen kohortuna göre en avantajlı grup değildir. Buna ek olarak, bu kohort için katsayı değeri en düşüktür. 2000-2011 kohortu, 1990-99 gelenlere göre daha yüksek katsayı değeri alır.

Sonuç olarak, bu bölümde hem yerli nüfus hem de göçmenler için hem lojistik regresyon hem de en küçük kareler yöntemleriyle yapılan regresyon tahmin sonuçları detaylandırılmıştır. Bu bölümde her değişkenin marjinal etkisine odaklandık ve her değişkenin yerli nüfus ve göçmenler için etkisi arasındaki farkı açıkladık. Bu açıklamalar, özellikle işgücüne katılım ve istihdamda, göçmenlerin Türkiye'deki işgücü piyasasına entegrasyonunu anlamaya yardımcı olur. Ancak, bu regresyon sonuçları ücretler konusunda en sağlam analiz yaklaşımı değildir. Göçmen kohortlarının işgücü piyasası sonuçları —ücretler— açısından birbirlerine ve yerli nüfusa göre tam durumlarını bu katsayılarla anlamak mümkün değildir. Göçmenler ve yerli nüfus arasındaki ücretlere ilişkin göreceli seviyeler, tahmin sonuçları ve ortalama değerler arasındaki farkların ölçülmesiyle ortaya çıkabilir. Bu değerlerle farkların ölçülmesi sıradaki alt bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

5.3. Ücret Düzeyi ve Ücret Farkı

İlk olarak, işgücüne katılım ve istihdamın belirleyenleri kohortların kukla değişkenleriyle lojistik regresyon kullanılarak ardından da ücretin belirleyenleri en küçük kareler yöntemiyle tahmin edilmiştir. Göçmenlerin işgücü piyasasına uyumunun bir diğer boyutu ise ücret seviyelerindeki farktır. Bu alt bölümde, Türkiye doğumlu çalışanlar ile yurtdışı doğumlu çalışanların kohortları arasındaki ücret farkı hesaplanmaktadır. Metodoloji bölümünde, bu hesaplamalar için kullanılan metodolojik yaklaşım ele alınmıştır. Bu yöntem, yerli nüfusun ve göçmen kohortlarının ücret seviyelerini hesaplamamızı sağlar. Daha sonra, bu seviyeleri karşılaştırarak ücret farkı belirlenir. Bu hesaplama ile tarihi kırılmaların, beşerî sermaye kalitesindeki değişikliklerin ve dönem etkisinin etkileri anlaşılabilir.

Türkiye’de doğmuşlar için Türk Lirası cinsinden tahmin edilen aylık reel ücretlerin doğal logaritma serisi Tablo 7’de gösterilmektedir. Tablo 6’daki göçmen kohortları için yer alan rakamlar, her göçmen kohortunun yerli nüfusa karşı ücret farkını göstermektedir. Göçmen kohortları için pozitif tahmin edilen rakamlar, bu kohortun ücretlerde Türkiye’de doğmuşların önüne geçtiğini ifade eder. Göçmenler için yerli nüfustan daha yüksek veya eşit ücret kazançları genellikle önceki kohortlar için geçerlidir. Öte yandan, negatif rakamlar, bu kohortun ücretlerde yerli nüfusla benzer bir seviyeye çıkamadığına işaret eder. Negatif fark, daha yeni kohortlarda daha yaygındır. Bu doğal logaritma değerleri, göçmen kohortları arasındaki ücret farkını yüzdesel olarak değerlendirmeye imkân verir.

Tablo 7. Göçmen Kohortları ile Yerli Nüfus Arasındaki Aylık Türk Lirası Cinsinden Ücret Farkı (Log)

	Ücret Farkı (Log)
Türkiye doğumlu	7,8068 TL
K ₂₀₁₂	-0,2952 TL
K ₂₀₀₀	-0,0526 TL
K ₁₉₉₀	-0,0134 TL
K ₁₉₈₀	+0,1396 TL
K ₁₉₇₀	+0,0082 TL

1980-1989 kohortu, tüm göçmen kohortları ve yerli nüfus arasında en yüksek ücret kazanan gruptur. 1980-89 kohortu, yerli nüfustan ortalama olarak yaklaşık yüzde 14 daha fazla kazanmaktadır. Ayrıca, ortalama olarak ücret farkı, 1980 öncesi ve 1990-1999 kohortları için kapanmıştır. Ancak, 1980 öncesi gelenler Türkiye’de doğmuşlardan biraz daha yüksek ve 1990-1999 gelenler ise biraz daha az kazanmaktadır. Bu iki göçmen kohortu için bu farklar, ters yönde olmakla birlikte yaklaşık yüzde 1 civarındadır. Kısacası, 1980-89 kohortu yerli nüfustan çok daha fazla kazanırken, 1980 öncesi ve 1990-99 kohortları yerli nüfusla eşit düzeyde kazanmaktadır. Öte yandan, son iki göçmen kohortu yerli nüfustan daha az kazanmaktadır, ancak en son gelen göçmen

kohortu için ücret farkı daha da açılmaktadır. 2000-2011 göçmen kohortu için ücret farkı, Türkiye’de doğmuşlara göre biraz daha fazla olmak üzere, yüzde 5 civarındadır. Ancak, 2012 ve sonrası kohortu, tüm gruplar arasında en kötü ücret düzeyindedir. Bu grup, yerli nüfustan ortalama olarak yüzde 30 daha az kazanmaktadır.

6. Sonuç

Genel olarak, 1980-89 arası gelenler, tüm diğer göçmen kohortları arasında en başarılı olan gruptur. Bu grup, işgücü piyasasının üç ana sonucunda da diğer tüm göçmen kohortlarının önüne geçmiştir. Marjinal etki analizlerinin katsayı değerleri, bu grup için en yüksek değerleri almaktadır. Bu başarının, Türkiye’de geçirdiği yıllarla ilişkili olduğu söylenebilecek bir durum olmakla birlikte 1980 öncesi gelenlerin de önünde olmaları başka ihtimallere de vurguyu gerektirmektedir. Bunlar arasında, bu göçmen kohortunun, gelmeden önce zaten Türkçeye kısmen hâkim olmaları ve Türkçe dil yeterliliğini geliştirmeleri bu başarılı entegrasyona yardımcı olmuş olabilir. Ayrıca, ortalama olarak 30 yıldan fazla bir süredir Türkiye’de olan bu grubun yaş ortalamasının 40 civarında olması, çoğunun 18 yaşından küçükken Türkiye’ye giriş yaptığını ve bu sayede göç sonrası süreçte Türkiye’ye özgü veya firma bazlı beşerî sermaye yatırımları yapma fırsatı bulduklarını düşünmemize olanak sağlar. Ancak bir muhtemel durum olarak, çalışmanın üçüncü bölümünde de incelediğimiz üzere, bu kohortun çoğunluğunun Türk halkının etnik akrabaları olduğunu belirtmek gerekir. Türkiye’nin göç politikasının etnik perspektifine uygun olarak, 1980-89 kohortunun çoğunluğunu oluşturan Bulgar Türklerine verilen vatandaşlık ve askerlik muafiyeti gibi cömert kolaylıklar, bu kohortun entegrasyonuna yardımcı olmuştur.

K₁₉₇₀ ve K₁₉₉₀ kohortları da entegrasyon sürecinde genel anlamda oldukça başarılıdır, ancak bu iki kohort farklı işgücü piyasası çıktılarında önde görünmektedir. K₁₉₉₀’ın işgücüne katılım ve istihdam konusundaki başarısı, K₁₉₈₀ kohortuna benzerdir. Ancak, 1980 öncesi kohortun işgücüne katılım ve istihdam düzeyleri hem betimsel analizde görüldüğü gibi hem de ekonometrik analizdeki marjinal etki katsayılarından takip edilebileceği üzere, pozitif olmasına rağmen, bu iki kohorttan daha küçüktür. İkinci olarak, K₁₉₇₀, ücretler açısından K₁₉₉₀ kohortundan daha başarılıdır, her ikisi de K₁₉₈₀ kohortundan daha geri durumda olmasına rağmen K₁₉₇₀ ve K₁₉₉₀ kohortları arasındaki ücret farkı yüzde 2’dir. Öte yandan, K₁₉₉₀ kohortunun yerli nüfusa göre ücret farkının negatif değeri, nispeten küçük bir farktır. Bu iki kohort arasındaki bu durumu değerlendirilecek olursa, 1980 öncesi kohortunun yaşlı bir kohort olduğu betimsel istatistiklerde de görülmekte olup, işgücüne katılım ve istihdam göstergelerinde düşüş bu sebeple gerçekleşmiştir. Ancak, işgücüne katılım gösterip istihdam edilenler halen görece yüksek ücretler kazanmaktadır. Öte yandan K₁₉₉₀ ise, işgücüne katılım ve istihdam konusunda büyük başarı sergilemiş olup ve muhtemelen ücretler konusunda da benzer bir başarıyı zaman içerisinde yakalayacaktır. Bunun için ilk olarak bu kohortun

eğitim düzeyi dağılımının K₁₉₈₀'a ve Türkiye doğumlulara benzerliğinden bahsedilebilir. Ayrıca, tarihsel süreçte gördüğümüz üzere bu dönemde gelen göçmenlerin Türkiye ile etnik ve dini yakınlığı da bu konuda bir işaret olabilir.

Son iki kohort, işgücü piyasası entegrasyonunda başarısız görünmektedir. İlk olarak, K₂₀₀₀ kohortunda olmanın, 2012 ve sonrası gelenlere kıyasla işgücüne katılım ve istihdam üzerindeki marjinal etkisi negatif görünmektedir. K₂₀₀₀ kohortu, eğitim düzeyi vb. değişkenlerin kontrolü altında, bu iki işgücü piyasası çıktısında olumsuz etkiyle karşı karşıya kalan tek göçmen grubudur. Bu durum, K₂₀₀₀ kohortunun işgücü piyasası entegrasyonunda, eğitim düzeylerine vb. niteliklerine rağmen, başarısız olduğunu göstermektedir. İkinci olarak, K₂₀₀₀ ve K₂₀₁₂ kohortları için ücret açıkları sırasıyla yüzde 5'ten biraz daha fazla ve yüzde 30'dan biraz daha azdır. Bu ücret farkları, bu iki kohortun işgücü piyasası entegrasyon sürecini tamamlamadığını açıkça belirtmektedir. Yine de K₂₀₀₀ kohortundan istihdam edilenlerin ücret düzeyinin görece yüksek olması bu kohort için olumlu bir durum sayılabilir. Öte yandan, işgücüne katılım ve istihdam konularında K₂₀₀₀ kohortundan daha başarılı performans sergileyen K₂₀₁₂ kohortu yine de ücret açısından çok kötü durumdadır. Bu nedenle bu iki kohort için sonuçlar karmaşıktır.

Kısacası, 1980-89 kohortu en başarılı göçmen grubudur çünkü betimsel analiz işgücüne katılım ve istihdam oranı açısından açıkça göstermiştir ki bu kohort sürekli en başarılı gruplara arasındadır ve yerli nüfustan açıkça daha yüksek kazanç sağlamaktadır. 1980 öncesi ve 1990-1999 arası gelenler, işgücüne katılım ve istihdamda pozitif marjinal etki değerleri almış ve yerli nüfusla benzer düzeyde kazanç elde etmişlerdir ancak betimsel analiz K₁₉₇₀'in işgücüne katılım ve istihdam oranlarından açıkça geri olduğunu göstermiştir. Bu durumun en önemli sebebi bu kohortun en yakın bir diğer kohorttan ortalama 11, yurtdışı doğumlulardan ortalama 13 ve son olarak Türkiye doğumlulardan ortalama 15 yaş yaşlı olması olabilir. Öte yandan, 2000-2011 kohortunun marjinal etki değerleri negatiftir ve yerli nüfustan daha az kazanmaktadır. Son olarak, 2012 ve sonrası gelen kohort için ücret farkı oldukça büyüktür.

Betimsel istatistikle yakın dönem göçmenlerin beşerî sermaye kalitesi açısından önceki dönemlere göre daha kötü olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye'deki son dönem göçmenlerinin ortalama beşerî sermaye kalitesi ise Suriye İç Savaşı'nın patlak vermesiyle keskin bir şekilde düşmüştür. Bu nedenle, bu göçmenler daha genç - dolayısıyla daha az deneyimli- ve önceki göçmenlere göre daha az eğitilidir. Ortalama kalitedeki bu değişim, son dönem göçmen kohortunun Türkiye'de ekonomik olarak uyum sağlamadaki başarısızlığını açıklayabilir. Öte yandan, K₁₉₇₀ ve K₁₉₈₀ kohortları neredeyse tamamen ikili göç anlaşmaları ya da etnik köken dolayısıyla verilen büyük imkanlarla göç eden ve Türkçe konuşma becerisine sahip göçmenleri içermektedir. Bu durum, bu gruplar için hızlı bir uyum sağlamayı mümkün kılmış olabilir. İlerleyen yıllar için sürecin nasıl geliştiğinin takip edilmesi ve bu çalışmada değinilmemiş muhtemel uyum mekanizmalarının analizi Türkiye'nin göç konusundaki sorunlarına çözüm amacıyla incelenmeyi beklemektedir.

Kaynakça

- Abdulla, K. (2020). Human Capital Accumulation: Evidence from Immigrants in Low-Income Countries. *Journal of Comparative Economics*, 48(4), 951-973.
- Accetturo, A., ve Infante, L. (2010). Immigrant earnings in the Italian labour market. *Giornale degli economisti e Annali di Economia*, 1-27.
- Aldashev, A., Gernandt, J., ve Thomsen, S. (2012). The Immigrant-Native Wage Gap in Germany. *Jahrbucher fur Nationalokonomie und Statistik*. 232. 490-517. 10.1515/jbnst-2012-0502.
- Antecol, H., Kuhn, P., ve Trejo, S. J. (2006). Assimilation via prices or quantities? Labor market institutions and immigrant earnings growth in Australia, Canada, and the United States. *Journal of Human Resources*, 41(4), 821-840.
- Aydemir, A., ve Skuterud, M. (2005). Explaining the deteriorating entry earnings of Canada's immigrant cohorts, 1966-2000. *Canadian Journal of Economics*, 38(2), 641-671.
- Bacolod, M., ve Rangel, M. A. (2017). Economic assimilation and skill acquisition: Evidence from the occupational sorting of childhood immigrants. *Demography*, 54(2), 571-602.
- Bauer, T. K., ve Zimmermann, K. F. (2000). Immigration policy in integrated national economies (No. 170). *IZA Discussion Papers*.
- Beaman, L. A. (2012). Social networks and the dynamics of labour market outcomes: Evidence from refugees resettled in the U.S. *Review of Economic Studies*, 79(1), 128-161. <https://doi.org/10.1093/restud/rdr017>
- Beenstock, M., Chiswick, B. R., ve Paltiel, A. (2010). Testing the immigrant assimilation hypothesis with longitudinal data. *Review of Economics and Statistics*, 92(2), 479-485.
- Bellemare, C. (2007). A life-cycle model of outmigration and economic assimilation of immigrants in Germany. *European Economic Review*, 51(3), 553-576.
- Beltan, S. B. (2006). Citizenship and identity in Turkey: The case of the post-1980 Turkish-Muslim immigrants from Macedonia [Unpublished M. A. PolSci Thesis], Bogazici Universitesi.
- Beyer, R.C.M. (2019). Wage Performance of Immigrants in Germany. *German Economic Review*, 20(4), e141-e169. <https://doi.org/10.1111/geer.12159>
- Bhattarai, K. (2017). Determinants of Wages and Labour Supply in the UK. *Chinese Business Review*, 16(3), 1-23. <https://doi.org/10.17265/1537-1506/2017.03.002>
- Bodvarsson, O. B., ve Van den Berg, H. (2013). *The Economics of Immigration: Theory and Policy*. Springer-Verlag, New York.
- Borjas, G. J. (1985). Assimilation, changes in cohort quality, and the earnings of immigrants. *Journal of Labor Economics*, 3(4), 463-489.
- Borjas, G. J. (1987). Self-selection and the earnings of immigrants. *The American economic review*, 531-553.

- Borjas, G. J. (1995). The economic benefits from immigration. *Journal of Economic Perspectives*, 9(2), 3-22.
- Borjas, G. J. (2000). Ethnic enclaves and assimilation. *Swedish Economic Policy Review*, 7, 89-122.
- Borjas, G. J. (2014). *Immigration economics*. Harvard University Press. www.jstor.org/stable/j.ctt6wprgr
- Borjas, G. J. (2015). The slowdown in the economic assimilation of immigrants: Aging and cohort effects revisited again. *Journal of Human Capital*, 9(4), 483-517.
- Borjas, G. J. (2016). *We wanted workers: Unraveling the immigration narrative*. W. W. Norton & Company.
- Borjas, G. J. (2019). Immigration and economic growth (No. w25836). *National Bureau of Economic Research*.
- Burkert, C., ve Seibert, H. (2007). Labour market outcomes after vocational training in Germany: equal opportunities for migrants and natives? *IAB-Discussion Paper*, No. 31/2007 <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/32679/1/608260703.pdf>
- Chiswick, B. R. (1978). The effect of Americanization on the earnings of foreign-born men. *Journal of Political Economy*, 86(5), 897-921.
- Chiswick, B. R., Lee, Y. L., ve Miller, P. W. (2005a). Immigrant earnings: a longitudinal analysis. *Review of Income and Wealth*, 51(4), 485-503.
- Chiswick, B. R., Lee, Y. L., ve Miller, P. W. (2005b). A longitudinal analysis of immigrant occupational mobility: A test of the immigrant assimilation hypothesis. *International Migration Review*, 39(2), 332-353.
- Chiswick, B. R., ve Miller, P. W. (2007). *The economics of language: International analyses*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203963159>
- Chiswick, B. R., ve Miller, P. W. (2010). The effects of educational-occupational mismatch on immigrant earnings in Australia, with international comparisons. *International Migration Review*, 44(4), 869-898. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2010.00829.x>
- Chiswick, B. R., ve Miller, P. W. (2011). The “negative” assimilation of immigrants: a special case. *ILR Review*, 64(3), 502-525.
- Chiswick, B. R., ve Miller, P. W. (2012). Negative and Positive Assimilation, Skill Transferability, and Linguistic Distance, *Journal of Human Capital*, 6, issue 1, p. 35 - 55, <https://EconPapers.repec.org/RePEc:ucp:jhucap:doi:10.1086/664794..>
- Çetin, T. (2009). The socio-economic outcomes of the last Turkish migration from Bulgaria to Turkey. *Journal of Turkish Studies*, 3(7), 241-270.
- Duleep, H. O., ve Dowhan, D. J. (2002). Insights from longitudinal data on the earnings growth of US foreign-born men. *Demography*, 39(3), 485-506.
- Dustmann, C. (1994). Speaking fluency, writing fluency and earnings of migrants. *J Popul Econ*, 7, 133-156.

- Elrick, T., ve Lewandowska, E. (2008). Matching and Making Labour Demand and Supply: Agents in Polish Migrant Networks of Domestic Elderly Care in Germany and Italy. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(5), 717-734. doi:10.1080/13691830802105954
- Erdogan, M.M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Fertig, M., ve Schurer, S. (2007). Earnings Assimilation of Immigrants in Germany: The Importance of Heterogeneity and Attrition Bias. No 30, SOEPpapers on Multidisciplinary Panel Data Research, DIW Berlin, The German Socio-Economic Panel (SOEP).
- Friedberg, R. M. (2000). You can't take it with you? Immigrant assimilation and the portability of human capital. *Journal of labor economics*, 18(2), 221-251.
- Gathmann, C., ve Keller, N. (2018). Access to citizenship and the economic assimilation of immigrants. *The Economic Journal*, 128(616), 3141-3181.
- Gollin, D. (2014). The Lewis Model: A 60-Year Retrospective. *The Journal of Economic Perspectives*, 28(3), 71–88. <http://www.jstor.org/stable/23800576>
- Gorodzeisky, A., ve Semyonov, M. (2017). Labor force participation, unemployment and occupational attainment among immigrants in West European countries. *PLoS One*, 12(5), e0176856.
- Green, A. G., ve Green, D. A. (1999). The economic goals of Canada's immigration policy: Past and present. *Canadian Public Policy/Analyse de Politiques*, 425-451.
- Green, D. A., ve Worswick, C. (2012). Immigrant earnings profiles in the presence of human capital investment: Measuring cohort and macro effects. *Labour Economics*, 19(2), 241-259.
- Heinz F. F., Ward-Warmedinger M, (2006). Cross border labour mobility within an enlarged EU. *European Central Bank, Occasional Paper Series No. 52*
- Hou, F., ve Lu, Y. (2017). International students, immigration and earnings growth: the effect of a pre-immigration host-country university education. *IZA Journal of Development and Migration*, 7(1), 5.
- Hu, W. Y. (2000). Immigrant earnings assimilation: estimates from longitudinal data. *American Economic Review*, 90(2), 368-372.
- Hum, D., ve Simpson, W. (2004). Economic integration of immigrants to Canada: A short survey. *Canadian Journal of Urban Research*, 46-61.
- Husted, L., Nielsen, H. S., Rosholm, M., ve Smith, N. (2001). Employment and wage assimilation of male first-generation immigrants in Denmark. *International Journal of Manpower*, 22(1/2), 39-71.
- International Organization for Migration (IOM). (2023, April 4). *DTM Türkiye — Migrant Presence Monitoring - Situation Report (March 2023)*. IOM, Republic of Türkiye.
- İçduygu, A. (2014). Turkey's migration transition and its implications for the Euro-Turkish transnational space. In *Global Turkey in Europe II* (p. 81).

- İçduygu, A., (2003). *Irregular migration in Turkey* (No. 12). IOM Migration Research Series, Geneva, International Organization for Migration.
- İçduygu, A., and D. Sert. 2015. The changing waves of migration from the Balkans to Turkey: A historical account. *Migration in the Southern Balkans* içinde eds. Vermeulen, H., M. Baldwin-Edwards, and R. Boeschoten. 85–104. Cham: Springer.
- İçduygu, A., ve Aksel, D. B. (2012). Türkiye’de düzensiz göç. *Uluslararası Göç Örgütü Türkiye*.
- İçduygu, A., ve Aksel, D. B. (2013). Turkish migration policies: A critical historical retrospective. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 18(3), 167-190.
- İçduygu, A., ve Biehl, K. (2012). Türkiye’ye yönelik göçün değişen yörüngesi. *Kentler ve Göç: Türkiye, İtalya, İspanya*, 9-72.
- İçduygu, A., ve Diker, E. (2017). Labor market integration of Syrian refugees in Turkey: From refugees to settlers. *The Journal of Migration Studies*, 3(1), 12-35.
- İçduygu, A., ve Kirişçi, K. (Eds.). (2009). *Land of diverse migrations: Challenges of emigration and immigration in Turkey* (Vol. 236). Arion Publishing.
- Kirişçi, K. (1995). Post second World War immigration from Balkan countries to Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 12, 61-77.
- Kirişçi, K. (2000). Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices. *Middle Eastern Studies*, 36, (3), p. 8
- Kirişçi, K., ve Karaca, S. (2015). Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011’de Türkiye’ye Yönelen Kitlesel Mülteci Akınları. In *Türkiye’nin Göç Tarihi*, 14, 295-314.
- Livingston, G., ve Kahn, J. R. (2002). An American dream unfulfilled: The limited mobility of Mexican Americans. *Social Science Quarterly*, 83(4), 1003–1012. <https://doi.org/10.1111/1540-6237.00129>
- Lubotsky, D. (2011). The effect of changes in the US wage structure on recent immigrants' earnings. *The Review of Economics and Statistics*, 93(1), 59-71.
- Lucas, R. E. B. (2015). African Migration. *Handbook of the Economics of International Migration*, 1445–1596. doi:10.1016/b978-0-444-53768-3.00026-6
- McCarthy, J. (1983). Foundations of the Turkish Republic: social and economic change. *Middle Eastern Studies*, 19(2), 139-151.
- McDonald, J. T., ve Worswick, C. (1999a). Confirmations and Contradictions Wages, Implicit Contracts, and the Business Cycle: Evidence from Canadian Micro Data. *Journal of Political Economy*, 107(4), 884–892. <https://doi.org/10.1086/250083>
- McDonald, J. T., ve Worswick, C. (1999b). The earnings of immigrant men in Australia: Assimilation, cohort effects, and macroeconomic conditions. *Economic Record*, 75(1), 49–62. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4932.1999.tb02433.x>
- McGuinness, S., ve Sloane, P. J. (2011). Labour market mismatch among UK graduates: An analysis using REFLEX data. *Economics of Education Review*, 30(1), 130–145. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2010.07.006>

- McKenzie, D., Theoharides, C., ve Yang, D. (2014). Distortions in the international migrant labor market: evidence from Filipino migration and wage responses to destination country economic shocks. *American Economic Journal: Applied Economics*, 6(2), 49-75.
- Meyers, E. (2000). Theories of International Immigration Policy — A Comparative Analysis. *International Migration Review*, 34(4), 1245–1282. <https://doi.org/10.1177/019791830003400407>
- Mincer, J. (1974). *Schooling, experience, and earnings*. Human Behavior & Social Institutions No. 2.
- Murphy, K. M., ve Welch, F. (1990). Empirical age-earnings profiles. *Journal of Labor economics*, 8(2), 202-229.
- Mühleisen, W., Røthing, Å., ve Svendsen, S. H. B. (2012). Norwegian sexualities: Assimilation and exclusion in Norwegian immigration policy. *Sexualities*, 15(2), 139–155. <https://doi.org/10.1177/1363460712436540>
- OECD. (2023). Foreign-born population (indicator). <https://data.oecd.org/migration/foreign-born-population.htm#indicator-chart> doi: 10.1787/5a368e1b-en (Accessed on 12 March 2023)
- Öksüz, H., ve Köksal, Ü. (2004). Emigration from Yugoslavia to Turkey (1923–1960). *Turkish review of Balkan studies*, 9, 145-177.
- Özgür-Baklacioğlu, N. (2015). Yugoslavya’dan Türkiye’ye Göçlerde Sayılar, Koşullar ve Tartışmalar. In Ayhan Kaya and M. Murat Erdogan (Eds.), *Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 191-220.
- Özgür-Baklacioğlu, N. (2006). Dual citizenship, extraterritorial elections and national policies: Turkish dual citizens in the Bulgarian-Turkish political sphere. In *Beyond sovereignty: from status law to transnational citizenship*, 319-358.
- Özyiğit, M., ve Mazgit, İ. (2021). İktisat fizik etkileşimi bağlamında ekonofizik ve gelir dağılımı. *Sosyoekonomi*, 29(48), 377-405. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2021.02.18>
- Parla, A. (2003). Marking time along the Bulgarian-Turkish border. *Ethnography*, 4(4), 561-575.
- Parla, A. (2006). Longing, belonging and locations of homeland among Turkish immigrants from Bulgaria. *Southeast European and Black Sea Studies*, 6(4), 543-557.
- Poulton, H. (1993). *The Balkans*, Minority Rights Publications, London
- Reitz, J. G. (2001). Immigrant skill utilization in the Canadian labour market: Implications of human capital research. *Journal of International Migration and Integration/Revue de l'integration et de la migration internationale*, 2(3), 347-378.

- Rivera-Batiz, F. L. (1992). English Language Proficiency and the Earnings of Young Immigrants in U.S. Labor Markets. *Review of Policy Research*, 11(2), 165–175. <https://doi.org/10.1111/j.1541-1338.1992.tb00399.x>
- Ross, D. R., ve Zimmermann, K. F. (1993). Evaluating reported determinants of labor demand. *Labour Economics*, 1(1), 71-84.
- Rutledge, Z., ve Peri, G. (2020). Economic Assimilation of Mexicans and Central Americans in the United States. *IZA DP No. 12976*
- Schaafsma, J., ve Sweetman, A. (2001). Immigrant earnings: age at immigration matters. *Canadian journal of Economics*, 1066-1099.
- Schumacher, E. J. (2011). Foreign-born nurses in the US labor market. *Health Economics*, 20(3), 362-378.
- Spence, M. (1973). Job Market Signaling. *The Quarterly Journal of Economics*, 87(3), 355–374. <https://doi.org/10.2307/1882010>
- Stiglitz, J. E. (1975). The Theory of “Screening,” Education, and the Distribution of Income. *The American Economic Review*, 65(3), 283–300. <http://www.jstor.org/stable/1804834>
- Şimşir, B. (1986). "Migrations from Bulgaria to Turkey: The 1950-1951 Exodus", *Dış Politika*, 7 (3-4), p. 68.
- Takenaka, A., Nakamuro, M., ve Ishida, K. (2016). Negative assimilation: How immigrants experience economic mobility in Japan. *International Migration Review*, 50(2), 506-533.
- Tekeli, İ., ve İlkin, S. (2003). *Cumhuriyetin harcı* (Vol. 2). İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Toker, E. C., & Berker, A. (2024). Testing the Hypothesis of the Economic Assimilation of Immigrants: Türkiye Case. *İzmir İktisat Dergisi*, 39(4), 1011-1026. <https://doi.org/10.24988/ije.1462800>
- Tunalı, İ. (2023). Unofficial User’s Guide to the Household Labor Force Survey, Turkey. *Ekonomi-Tek*, 12(2), 35-76.
- UNHCR. (2023). Syria regional refugee response (indicator). https://data.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.140080435.1491782074.1618212486-1640337075.1617176851 (Accessed on 12 March 2023)
- Villarreal, A., ve Tamborini, C. R. (2018). Immigrants’ economic assimilation: Evidence from longitudinal earnings records. *American Sociological Review*, 83(4), 686-715.
- Xie, Y., ve Gough, M. (2011). Ethnic Enclaves and the Earnings of Immigrants. *Demography*, 48(4), 1293–1315. <https://doi.org/10.1007/s13524-011-0058-8>
- Zahl-Thanem, A., ve Haugen, M. S. (2019). Attitudes Toward Immigrants in Rural Norway. A Rural-Urban Comparison. *Sociologia Ruralis*, 59(4), 685-700.
- Zimmermann, K. F., Bauer, T., ve Lofstrom, M. (2000). Immigration policy, assimilation of immigrants and natives’ sentiments towards immigrants: Evidence

from 12 OECD-countries. *Swedish Economic Policy Review*, 7(ii), 11–53.
<http://www.escholarship.org/uc/item/1m58x0z3>

BEYANLAR:

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları: Birinci yazarın makaleye katkısı %60, İkinci yazarın makaleye katkısı %40'tır.

Çıkar Beyanı: Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırma Desteği ve Teşekkür: Bu araştırma herhangi bir kurum tarafından desteklenmemiştir.

Etik Kurul Onayı Bilgileri: Makalede açıklanan araştırmada insan denekleri kullanılmadığı için etik kurul onayı alınmamıştır.
